

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN BİLİM DALI

MÜHENDİSLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA
YÖNETİMİ BECERİLERİ: BANDIRMA İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilmi ÇOLAK

Balıkesir, 2017

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN BİLİM DALI

MÜHENDİSLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA
YÖNETİMİ BECERİLERİ: BANDIRMA İLÇESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hilmi ÇOLAK

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

Balıkesir, 2017

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün İşletme (Muhasebe ve Finansman) Anabilim Dalı'nda 201512547006 numaralı Hilmi ÇOLAK'ın hazırladığı "Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerileri: Bandırma İlçesi Örneği" konulu ~~DOKTORA~~/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 14.09.2017 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ/OY ÇOKLUĞU ile karar verilmiştir.

Başkan
Prof. Dr. Şakir SAKARYA

Üye

Doç. Dr. Sevinç GÜLER ÖZÇALIK

Üye (Danışman)

Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

22./09/2017

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Günümüzde finansal piyasalarda ve teknolojiye meydana gelen değişimler, finansal ürün ve hizmet çeşitliliğinin artması bireylerin finansal okuryazarlık ve para yönetim becerilerinin önemini ciddi anlamda arttırmaktadır. Bireyler gelişen piyasalar ile birlikte yeni fırsatların yanında çeşitli zorluklarla da karşı karşıya kalmaktadır. Bu fırsatları yakalayabilmenin ve zorlukların üstesinden gelebilmenin yolu ise zamanın şartlarına ayak uydurmak, yenilikleri takip etmek, sürekli öğrenmek ve bir takım becerilere sahip olmaktan geçmektedir. Finansal okuryazar olmak ve para yönetim becerilerine sahip olmak bireylerin hayatlarına yön veren ve refah içerisinde yaşayabilmelerini sağlayacak en önemli unsurlardandır. Zira bu beceriler insan hayatının hemen her kesitine etki etmektedir.

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında yapılan bu çalışmada, Bandırma İlçesi örneğinde mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri incelemiş ve finansal davranışlarına etki eden faktörler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma süresince, zamanımı ve sabrımı benden esirgmeden tüm bilgi birikimi ve tecrübesi ile her konuda bana yol göstererek, çalışmalarımın her aşamasında bana destek veren çok değerli hocam, tez danışmanım Doç. Dr. Sinan AYTEKİN'e, yüksek lisans öğrenimim boyunca bizlerle engin bilgi ve tecrübelerini paylaşan değerli hocam Prof. Dr. Şakir SAKARYA'ya ve tez yazım sürecinde maddi ve manevi desteğini eksik etmeyen sevgili eşim Hatice ÇOLAK'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hilmi ÇOLAK

Balıkesir, 2017

ÖZET

MÜHENDİSLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK VE PARA YÖNETİMİ BECERİLERİ: BANDIRMA İLÇESİ ÖRNEĞİ

ÇOLAK, Hilmi

Yüksek Lisans, İşletme Anabilim Dalı - Muhasebe ve Finansman Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sinan AYTEKİN

2017, 95 Sayfa

Finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri özellikle 2008 ekonomik krizinden sonra dünyada ve ülkemizde üzerinde sıkça durulan, araştırma yapılan konulardan olmuştur. Literatürde öğrenciler, banka çalışanları, banka müşterileri, hane halkı, mavi yakalılar, akademisyenler ve kobi yöneticileri gibi birçok grup üzerinde finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri konusunda çalışmalara rastlanmakla birlikte mühendisler üzerinde yapılan herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu çalışmada mühendislerin para yönetim becerileri, finansal kavramlar hakkındaki bilgi düzeyleri, finansal farkındalıkları, finansal tutum ve davranışları incelenerek bunlara etki eden faktörler ortaya çıkarılmaya çalışılmış ve finansal eğitimin önemi üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Para Yönetimi Becerileri, Finansal Eğitim, Finansal Farkındalık.

ABSTRACT

FINANCIAL LITERACY AND MONEY MANAGEMENT SKILLS FOR ENGINEERS: THE CASE OF BANDIRMA

ÇOLAK, Hilmi

Master Degree With Thesis, Department of Business Administration –

Field of Accounting and Finance

Thesis Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Sinan AYTEKİN

2017, 95 Pages

Financial literacy and money management skills, notably, after economy crisis of the year 2008, has been a weighty issue which has been frequently discussed in the world and our country and also has been subject of research. By the time, there have been studies on many various groups, such as students, bank employees, bank customers, households, blue collars, academicians, and SME managers - except this one conducted on engineers. In this study, money management skills, the level of knowledge about financial concepts, financial awareness, financial attitudes and behaviors were investigated on engineers and the factors affecting them were tried to be revealed and the importance of financial education was emphasized.

Keywords: Financial Literacy, Money Management Skills, Financial Education, Financial Awareness.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ŞEKİLLER	ix
TABLolar	x
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. FİNANSAL OKURYAZARLIK	3
2.1.Finansal Okuryazarlığın Tanımı.....	3
2.2. Finansal Okuryazarlık İle İlişkili Kavramlar.....	4
2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi.....	5
2.3.1. Finansal Okuryazarlığın Birey ve Aile için Önemi.....	5
2.3.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Piyasalar, Finansal Sistem ve Ekonomi için Önemi.....	7
2.4. Finansal Okuryazar Bireylerin Özellikleri.....	9
2.5. Finansal Eğitim.....	12
2.5.1. Finansal Eğitimin Önemi.....	15
2.5.2. Finansal Eğitimin Öncelikli Konuları.....	16
2.6. Finansal Erişim ve Finansal Tabana Yayılma.....	17
2.6.1. Finansal Erişim ve Kullanım Göstergeleri.....	19
2.6.2. Finansal Erişimin Önündeki Engeller.....	20
2.6.3. Finansal Erişimin Önündeki Engellerin Kaldırılması ve Finansal Hizmetlere Erişimin Yaygınlaştırılması.....	21
2.7. Finansal Tüketicinin Korunması.....	24
3. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN YÜKSELTİLMESİNE YÖNELİK FAALİYETLER	27
3.1. Dünyada Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler.....	27
3.1.1. Uluslararası Kuruluşların Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetleri.....	27

3.1.1.1. Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü (OECD) Ve Finansal Eğitim Faaliyetleri.....	27
3.1.1.2. Dünya Bankası (WB) ve Finansal Eğitim Faaliyetleri.....	30
3.1.2. Ulusal Kuruluşların Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler	31
3.1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri'nde Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler.....	31
3.1.2.2. İngiltere'de Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler.....	33
3.1.2.3. Avustralya'da Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler.....	34
3.1.2.4. Kanada'da Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler.....	34
3.2. Ülkemizde Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler	35
3.2.1. Kamu Kurumları Kapsamında Yürütülen Faaliyetler.....	35
3.2.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	36
3.2.1.2. Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Tarafından Yürütülen Faaliyetler...36	
3.2.1.3. Merkez Bankası Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	37
3.2.1.4. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	37
3.2.1.5. Borsa İstanbul Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	38
3.2.1.6. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği Tarafından Yürütülen Faaliyetler..38	
3.2.1.7. İstanbul Finans Merkezi Projesi Kapsamında Yürütülen Faaliyetler...39	
3.2.2. Bağımsız Kuruluşlar Tarafından Yürütülen Faaliyetler	39
3.2.2.1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	40
3.2.2.2. Türkiye Ekonomisi Bankası Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	41
3.2.2.3. ING Bank Tarafından Yürütülen Faaliyetler.....	42
3.2.2.4. Paramı Yönetebiliyorum Projesi.....	42

3.3. Finansal Okuryazarlık İle İlgili Literatür Çalışmaları	43
4. MÜHENDİSLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA.....	48
4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	48
4.2. Verilerin Toplanması ve Analizi	48
4.2.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular.....	49
4.3. Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerilerine İlişkin Frekans Analizleri	51
4.4. Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerilerine İlişkin Analiz ve Bulgular.....	72
5. SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	81
EKLER.....	86

ŞEKİLLER

Şekil 1: Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum ve Davranış İlişkisi	15
Şekil 2: Finansal Tabana Yayılma ve Finansal Erişim.....	18
Şekil 3: Finansal Erişimin Önündeki Engeller	19

TABLolar

Tablo 1: Finansal Eğitimin Öncelikli Konuları.....	17
Tablo 2: Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Ölçümünde Yararlanılan Temel Kriterler.....	30
Tablo 3: Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular	50
Tablo 4: Finansal okuryazarlık ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?	51
Tablo 5: Finansal okuryazarlık eğitiminin sizin için faydalı olacağını düşünüyor musunuz?	51
Tablo 6: Finansal terimleri karmaşık buluyor musunuz?.....	51
Tablo 7: Finansal kayıtlarınızı (fatura ödemeleri, banka makbuzları, harç ödemeleri gibi) ne kadar süreyle saklıyorsunuz?	52
Tablo 8: Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?.....	52
Tablo 9: Para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarınızı nereden öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?.....	53
Tablo 10: Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranır mısınız?.....	53
Tablo 11: Faturalarınızı zamanında öder misiniz?.....	54
Tablo 12: Gelirinizden en yüksek payı alan harcama aşağıdakilerden hangisidir? ...	54
Tablo 13: Finansal konularda bugüne kadar profesyonel yardım (danışmanlık hizmeti) aldınız mı?.....	55
Tablo 14: Finansal olarak bilgi talebiniz en fazla hangi konuda olmaktadır?	55
Tablo 15: Kredi kartınız var mı?	55
Tablo 16: Kaç adet kredi kartı sahibisiniz?.....	56
Tablo 17: Ne kadar zamandır kredi kartı kullanmaktasınız?	56
Tablo 18: Kredi kart(lar)ınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?	57
Tablo 19: Kredi kart(lar)ınızın toplam limiti ne kadardır?	57

Tablo 20: Kredi kart(lar)ınızdan nakit çekme işlemini ne kadar sıklıkla yapıyorsunuz?	58
Tablo 21: Kredi kart(lar)ınızın aylık faiz oranını biliyor musunuz?	58
Tablo 22: Kredi kartınız çalınması durumunda ilgili bankaya haber verdiğinizde kartınızdan bilginiz dışında yapılan harcamaların ödemek zorunda olduğunuz tutarı ne kadardır?	58
Tablo 23: Online bankacılık uygulamalarını kullanıyor musunuz?	59
Tablo 24: Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mıdır?	59
Tablo 25: Bireysel emeklilik (BES) hesabınız var mı?	60
Tablo 26: Emeklilik yaşamınızda daha refah olabilmek için aşağıdaki yatırım çeşitlerinden öncelikli olarak hangisini seçersiniz?	60
Tablo 27: Hisse senedi sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?	61
Tablo 28: Sizce uzun vadeli hisse senedi yatırımı süresi ne kadardır?	61
Tablo 29: Yatırım fonu sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?	62
Tablo 30: Kendinize ait bir eviniz var mı?	62
Tablo 31: Ev sahibi olmak ile ilgili aşağıdaki cümlelerden sizin için en uygun olanı hangisidir?	63
Tablo 32: Alacağınız krediye karar verirken kendinizi finansal birikim, donanım ve eğitim açısından yeterli buluyor musunuz?	63
Tablo 33: Kredi kullanırken farklı bankalar arasında masraf ve maliyet karşılaştırması yapabiliyor musunuz?	64
Tablo 34: Herkesten daha yüksek maliyetle borçlandığınızı düşünüyor musunuz? ..	64
Tablo 35: Kredi kullanırken en fazla dikkate aldığınız unsur nedir?	64
Tablo 36: Mortgage (ipotekli konut kredisi) kullandınız mı?	65
Tablo 37: En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hangisidir?	65

Tablo 38: Ekonomi ve finansal gelişmeleri hangi sıklıkta ve hangi kaynaklardan takip edersiniz?.....	66
Tablo 39: Amerikan doları, Euro ve Sterlin arasında en değerli olan para birimi hangisidir?.....	67
Tablo 40: Konut kredisinde aylık faiz oranı % 1 ise yıllık faiz oranı ne olmalıdır?.	67
Tablo 41: Banka hesabınızda 100 TL mevduatınız olduğunu farz edin, yıllık faiz oranı %5, enflasyon oranı %6 ise, bir yıl sonra paranızın alım gücü ne kadar olacaktır?.....	68
Tablo 42: Bir Ons altın kaç gramdır?.....	68
Tablo 43: Yatırım portföyünün çeşitlendirilmesi risk oranını artırır.	69
Tablo 44: Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.	69
Tablo 45: Türkiye'deki menkul kıymetler borsasının ismi Borsa İstanbul'dur.	69
Tablo 46: Türkiye'de KDV oranı bütün ürünlerde %18'dir.	70
Tablo 47: Katılım Bankaları faizsiz bankacılık hizmeti verirler.	70
Tablo 48: Kavramların Bilinirliği	71
Tablo 49: Gelir Düzeyi ile Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Davranışlar Arasındaki İlişkinin Kruskal Wallis Testi İle Analizi	72
Tablo 50: Düzenli Para Biriktirme Davranışı ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkinin Mann-Whitney U Testi ile Analizi.....	73
Tablo 51: Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyi İle Bazı Finansal Davranışlar Arasında İlişkinin Kruskal Wallis Testi İle Analizi.....	73
Tablo 52: Medeni Durum, Yaş ve İş Deneyimi ile Kavramların Bilinirliği Arasındaki İlişki Durumunun Ki Kare Bağımsızlık Testi ile Analizi	74

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ASEC	: The American Savings Education Council
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BK	: Borçlar Kanunu
FED	: Federal Reserve System
FLEC	: Financial Literacy and Education Commission
FODER	: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
FSA	: Financial Services Authority
İSMEK	: İstanbul Sanat ve Meslek Edinme Kursları
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development
PACFC	: President's Advisory Council on Financial Capability
PISA	: Programme for International Student Assessment
SPK	: Sermaye Piyasası Kurulu
SPSS	: Statistical Package For The Social Science
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TEB	: Türk Ekonomi Bankası
TMK	: Türk Medeni Kanunu
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TSPB	: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
TTK	: Türk Ticaret Kanunu
UNDP	: United Nations Development Programme
WB	: World Bank

1. GİRİŞ

Finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerileri bireylerin ve toplumun refah düzeyine etki eden önemli faktörlerdendir. Finansal okuryazarlık ve para yönetim becerilerine sahip olmak bireylerin kendilerini finansal risklerden koruyabilmelerine, tasarruf yapabilmelerine ve doğru finansal kararlar vererek tasarruflarını etkin bir şekilde yatırıma dönüştürebilmelerine katkı yapmaktadır. Bireylerin almış oldukları finansal kararlar hayatlarının bugünü kadar yarınlarını ve gelecek nesilleri de etkilemektedir. Emeklilik döneminde rahat ve refah içerisinde yaşamak isteyen bireyler para yönetimini duygularına veya şansa bırakmamalı ve finansal bilgi hareket etmelidirler.

Finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerilerinin bireyler tarafından kazanılması toplumun huzur ve refahı, ekonomik sistemin etkin ve sağlıklı bir şekilde işlerliği bakımından da önem taşımaktadır. Bu yönü ile sivil toplum kuruluşları, hükümetler ve uluslar arası ekonomik örgütlerin konu ile ilgili çalışmaları bulunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı mühendislerin finansal okuryazarlık, para yönetimi becerilerinin incelenmesi ve finansal davranışları üzerinde etki eden faktörlerin ortaya çıkarılmasıdır. Çalışmanın giriş bölümünden sonra ikinci bölümde finansal okuryazarlık ve finansal okuryazarlıkla ilişkili kavramların tanımları, finansal okuryazarlığın önemi, finansal okuryazar bireylerin özellikleri, finansal eğitim, finansal erişim ve finansal tüketicilerin korunması üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde dünyada ve ülkemizde finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesine yönelik yürütülen ve devam etmekte olan faaliyetler hakkında bilgi verilmiş, finansal okuryazarlık ve para yönetim becerileri ile ilgili literatür çalışması sunulmuştur.

Dördüncü bölümde mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetimi davranışları üzerine yapılan anketin istatistiksel sonuçları üzerinde durulmuş ve finansal davranışlara etki eden faktörler analizler ile belirlenmeye çalışılmıştır.

Sonuç bölümünde ise finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerilerinin mühendislere ve diğer bireylere kazandırılabilmesi için yapılabilecek çalışmalara ve önerilere değinilmiştir.

2. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Bu bölümde finansal okuryazarlığın literatürde yaygın olarak kullanılan tanımlarına, finansal okuryazarlıkla ilgili kavramlara ve finansal okuryazarlığın önemine yer verilmiştir.

2.1.Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Finansal okuryazarlık üzerinde henüz fikir birliğine varılamamış kavramlardan biri olmakla birlikte yapılan birçok çalışmada yaygın olarak kullanılan finansal okuryazarlık tanımları vardır.

Finansal okuryazarlık “bütçeleme, tasarruf, yatırım, borç alma, borç verme, sigortalama, çeşitlendirme ve gelir gider eşleştirmesi ile ilgili uygulamalar hakkında bilgi sahibi olarak davranış geliştirme becerisi” olarak tanımlanabilir (Bodie, 2006: 1).

Mason ve Wilson (2000) ise finansal okuryazarlığı bireylerin finansal kavramların farkında olarak, karar vermede gerekli bilgileri elde etme, anlama ve değerlendirmesi şeklinde tanımlamışlardır.

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)’nin tanımına göre, finansal okuryazarlık; “finansal tüketicilerin finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilendirilmesini veya finansal risk ve alternatifler arasında tercihte bulunabilecek farkındalığa sahip olmasını temin ederek finansal refahını artırma sürecidir” (Lusardi, 2006: 1).

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) yürütülen finansal okuryazarlık programı olan JumpStart kapsamında finansal okuryazarlık “Bireyin yaşamı boyunca finansal güvenliği için, finansal kaynaklarını etkin bir biçimde kullanabilmesi ve bunu sağlayabilecek bilgiyi elde edebilme yeteneği” şeklinde tanımlanmaktadır (President’s Advisory Council on Financial Literacy, 2008: 35).

Lusardi (2008) finansal okuryazarlığı temel finansal okuryazarlık ve gelişmiş okuryazarlık olarak ikiye ayırmaktadır. Faiz oranları hakkında yorum yapabilme, enflasyonun etkilerini algılayabilme, risk kavramını ve çeşitliliğini algılayabilme temel finansal okuryazarlık içinde değerlendirilirken, hisse senedi piyasası, fonlar, bono fiyatları ve faiz oranları ile ilgili hesaplamalar gelişmiş finansal okuryazarlık kapsamında değerlendirilmektedir.

PISA (2012) gençler için finansal okuryazarlığı, finansal konularda doğru kararlar verebilmek, bireysel ve toplumsal refahı iyileştirebilmek ve finansal hayata katılımı sağlayabilmek için finansal kavram ve beceriler ile ilgili bilgi, yetkinlik ve güvene sahip olmak olarak tanımlamaktadır.

Satoğlu (2014) ise finansal okuryazarlığı bireyin finansal olarak verimli, etkin kararlar vermesini sağlamak ve bireyi finansal yatırımlar yaparken risklerden korumak için gereken finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışların tamamı olarak tanımlamaktadır.

Türk Ekonomi Bankası (TEB) ile Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) işbirliği kapsamında 27 Ekim 2014 tarihinde Boğaziçi Üniversitesinde düzenlenen 2.Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesinde ortaya çıkan Finansal Okuryazarlık Erişim Endeksi ile ilgili raporda finansal okuryazarlık; “bir tüketicinin paranın kullanımında ve yönetiminde bilgiyle değerlendirme yapmasını ve yatırımlara yön verecek finansal araçların seçiminde etkili ve rasyonel kararlar verebilmesini sağlayan yeterlilik düzeyi” olarak tanımlanmaktadır. Aynı raporda diğer bir ifade ile finansal okuryazarlık; “bireylerin gelirlerini, birikim ve yatırımlarını akıllıca değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme yetkinliğine sahip olma durumu” olarak da tanımlanmıştır.

2.2. Finansal Okuryazarlık İle İlişkili Kavramlar

Finansal okuryazarlık ile ilişkili birçok kavram bulunmakta ve bu kavramlar bazen birbiri yerine de kullanılmaktadır. Bu kavramların en yaygın kullanılanları şunlardır:

- Finansal Bilgi
- Finansal Yeterlilik
- Finansal Farkındalık
- Finansal Eğitim
- Finansal Erişim
- Bütçe Okuryazarlığı
- Ekonomik Okuryazarlığı
- Finansal Davranış
- Finansal Tutum

Bireyler finansal bilgiyi kişisel becerileriyle ararken verileri eleştirel olarak değerlendirmeye tabi tutarak, kendileri için faydalı finansal kararlar alma arayışı içerisinde olmalıdır. Zira kolayca ulaştıkları finansal bilgiler bazen kendileri için onarılamaz finansal hatalara sebep olabilir. Temizel (2010) finansal bilgiyi, finansal tüketicilerin durum, veri, finansal fırsat, seçenek ve sonuçların farkına varmalarını sağlayan özel bilgiler şeklinde ifade etmektedir.

Finansal yeterlilik ise bireylerin finansal kaynakları bilgi ve becerilerine dayanarak etkin bir şekilde yönetebilme kapasitesidir (PACFC, 2008).

Finansal farkındalık bireylerin finansal risklere ilişkin bilgilerini ve bilinç seviyelerini arttırarak karar alma ve değerlendirme yapma süreçlerinde daha etkin davranmalarını sağlayan olgudur (TCMB, 2015: 5).

2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlığın önemini;

1. Bireyler ve aile için önemi
2. Finansal piyasalar, finansal sistem ve ekonomi için önemi olmak üzere iki başlık altında inceleyeceğiz.

2.3.1. Finansal Okuryazarlığın Birey ve Aile için Önemi

Serbest piyasa ekonomisinin yaygınlık kazanması ve finansal serbestleşme, yeni finansal ürünlerin ve hizmetlerin artmasına, finansal hizmetlerin çeşitlenmesine sebep olmuştur. Kredi kartları ve krediye ulaşma imkânlarının kolaylaşması, finansal piyasalardaki gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler bireylere finansal fırsatlar verdiği gibi finansal karar almayı da zorlaştırmıştır (Mahdzan ve Tabiani, 2013: 41). Bu yönü ile finansal okuryazarlık bireyler ve aileler için bir gereklilik halini almıştır. Zira finansal okuryazar olan bireyler finansal fırsatları daha doğru değerlendirebilir ve gelecekleri için daha etkin yatırımlar yapabilirler.

Toplumda yaşamını sürdüren bireyler temel düzeydeki finansal kavramları bilmek, basit matematiksel ve ekonomik hesaplamaları yapabilmek, bütçelerini idare edebilmek zorundadır. Bu nedenle bireyler açısından finansal eğitim bir ihtiyaçtır. Finansal güvenlik açısından da finansal okuryazarlık bir zorunluluk halini almıştır (Lusardi, 2008: 1).

Finansal konularda enformasyon ve beceri sahibi bireyler kısa ve uzun vadeli ihtiyaçlarıyla ilgili etkin ve isabetli kararlar verebilmekte, finansal ürünler ve hizmetler arasında daha bilinçli ve doğru tercihler yapabilmektedirler. Bu bireyler ihtiyaçları olmayan hizmet ve ürünleri satın almaktan kaçınmakta ve kendilerini finansal bakımdan zor durumda bırakacak riskleri yüklenmemektedirler (European Commission, 2007).

Finansal okuryazar bireyler finansal planlama yapabilen, bütçelerini yönetebilen, finansal sistemi tanıyan ve genel ekonomik gelişmeleri anlayıp kendilerini olumsuz ekonomik koşullardan koruyabilen kişilerdir. Bu yönüyle finansal okuryazarlık kişilerin bireysel refaha ulaşabilmelerinde önemli bir etkidir.

Etkin bir finansal planlamanın ilk koşulu doğru ve gerçekçi bir bütçe oluşturmak ve ona riayet etmektir. Bütçe belirli dönemler için yapılan ayrıntılı gelir ve gider tablosudur. Sahip olunan kaynakları en etkin biçimde kullanabilmek için bireylerin bütçe yapması ve ona uyarak yaşaması gerekmektedir (Daniell, 2006: 37-38).

Finansal sorumluluk sahibi bireyler finansal hedeflerine ulaşabilmek için harcama ve tasarruflarını planlar, istek ve ihtiyaçlarını karşılarken öngörülebilir ve öngörülemez acil durumlar için birikim yapar, kaynaklarını etkin bir şekilde kullanırlar (Ryan, 2009).

Günümüzde birçok insanın ev sahibi olma, çocuklarının eğitimi için tasarruf yapma ve huzur içinde bir emeklilik yaşama gibi hedefleri bulunmaktadır. Bireyler kendilerine kısa, orta ve uzun vadeli finansal hedefler koyarak bu hedefleri gerçekleştirmek için çalışırlar (Pompian, 2012: 2029). Bu yönü ile bireylerin hedeflerine ulaşabilmesi için finansal planlama önem arz etmektedir. Mc Waters (2005) finansal planlamayı bireylerin finansal olarak hangi noktada olduklarını ve yaşam hedeflerine ulaşmak için ne yapmaları gerektiğini gösteren bir yol haritası olarak tanımlamaktadır.

Finansal sorunlar genellikle boşanma, akıl hastalığı gibi kötü deneyimlere de sebebiyet vermektedir (Kinnunen ve Pulkkinen, 1998), ABD’de yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre erkeklerin %28,7’sinin ve kadınların %38,9’unun boşanmalarına yol açan tek neden yaşadıkları finansal sorunlardır (Cleek ve Pearson, 1985). Australian Institute of Family Studies’in raporuna göre ise finansal endişeler aile içerisinde anlaşmazlıklara sebep olmakta ve birçok evli çift için finansal problemler ciddi bir boşanma nedeni olarak sayılmaktadır (Wolcott ve Hughes, 1999: 10).

2.3.2. Finansal Okuryazarlığın Finansal Piyasalar, Finansal Sistem ve Ekonomi için Önemi

Finansal okuryazarlık ve para yönetim becerilerine sahip olmamak, bireylerin finansal ürün ve hizmetleri anlamasını zorlaştırmakta ve finansal kararlar verirken kaygılanmalarına yol açmaktadır. Bu kişiler finansal sistemden uzak durmakta ve finansal kurumlarla iletişim kurmamaktadırlar. Bir başka deyişle bu bireyler için finansal dışlanma söz konusu olmaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 26-27). Finansal dışlanma finansal piyasalarının derinliğinin ve hacminin artmasına engel olmakta ve bireylerin daha yüksek maliyetler üstlenmelerine neden olmaktadır.

Düşük düzeyde finansal okuryazar olmak yalnızca bireylerin kendi sorunu değil aynı zamanda finansal sisteminde sorunudur. Birikim ve tasarruf yapma alışkanlığının topluma kazandırılmaması ve bireylerin borçlarını ödeyemeyecek durumda olmaları finans sektörünü zayıflatacak bir problemdir. Bu nedenle finansal eğitim bireylerin sosyo-ekonomik statü, yaş ve cinsiyet gibi özellikleri gözetilmeksizin tüm toplumu kapsayacak şekilde herkese verilmelidir (Bayram, 2010: 16).

Bireysel emeklilik sistemine katılan bireyler ülke ekonomisi için ucuz ve uzun vadeli fon meydana getirmiş olurlar. Tasarruf ve mevduat miktarı bu fonlar ile artacağı için finans kurumlarının kaynak elde etme maliyetlerinde düşüş yaşanır ve finans sistemi gelişir (Gökmen, 2012).

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyleri arttıkça finansal kuruluşlardan talep edecekleri bilgide artacak bu da kısmen finansal sisteme katılımı arttıracak ve finansal piyasalarda problemlerin azalmasını sağlayacaktır (TCMB, 2011).

İstikrarlı ve sağlıklı bir ekonomi için finansal okuryazarlık önemlidir. Finansal okuryazar bireyler finansal ürün ve hizmet satın almadan önce kapsamlı bir araştırma yaparak piyasanın etkinliğini arttırlar. Finansal eğitim almış bireyler sayesinde verimli olmayan ve pahalı birçok ürün sistem dışına çıkmış olur. Finansal okuryazarlığın bir diğer olumlu etkisi de kayıt dışı finansal işlemleri azaltmasıdır. Finansal okuryazar olan bireyler kayıt dışı finansal sistemin zararlı yönlerini bildiklerinden bu sistemden uzak dururlar ve bu şekilde yasal olarak çalışan, vergisini ödeyen finansal kurumların kayıt dışı finansal sisteme karşı dezavantajlı duruma gelmelerini engellerler. Diğer taraftan kayıt dışı finans sisteminde mağdur olan bireyin hakkını araya bilmesi zordur. Kayıt dışı finans sistemi dolandırıcılığa açık bir yapı olup, bireylerin kimi zaman tüm mal varlıklarını ya da çok önemli birikimlerini bir çırpıda kaybetmelerine yol açabilmektedir. Bu durum sosyal problemlere yol açmakta ve kimi zaman bireylerde psikolojik rahatsızlıklara sebebiyet vermekte ve bunun ötesinde bireyleri intiharın eşğine kadar getirebilmektedir (Gökmen, 2012).

ABD’de 2008 küresel ekonomik krizi sonrası mortgage kredisi alarak ev sahibi olanların büyük çoğunluğunun faizlerin artması durumunda ödemelerinin de artacağından habersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum finansal okuryazarlık düzeyi düşüklüğünün yalnızca gelişmekte olan ülkelerin değil aynı zamanda gelişmiş ülkelerin de sorunu olduğunu açık bir şekilde göstermektedir. ABD’de yapılan araştırmalar bireylerin büyük çoğunluğunun kredi kartı borcunun tamamını ödemediklerinde ne kadar faiz ile borçlarını ödeyecekleri konusunda bilgilerinin olmadığını ortaya çıkarmıştır (The Economist, 2008).

Kaderli vd. ne göre (2016) bir ülkede tasarruf oranlarının yüksek olması o ülke ekonomisi için çok önemli bir unsurdur. Çünkü yüksek tasarruf oranları ülkenin büyümesine ve kalkınmasına, bireylerin refahına ciddi katkılar sağlar. Tasarruf oranlarının yüksek olmasını etkileyen en önemli faktörlerden birisi de bireylerin finansal farkındalık ve finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasıdır. Finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmeye başladığı toplumlarda bireyler daha fazla ve daha bilinçli şekilde tasarruf etmeye başlar, tasarrufların artmasıyla yatırımlar artar ve ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkiler meydana gelir.

Finansal okuryazarlık bireylerle birlikte finansal kurumlar ve ülke ekonomisi açısından da önemlidir. Finansal okuryazarlık bireylerin finansal kararlar vermesinde (tasarruf, borçlanma, yatırım, tüketim vb.) belirleyici bir etkidir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine bağlı olarak verecekleri yatırım kararları ekonomide kaynakların kullanımını etkiler. Sonuçta reel ekonomiye aktarılacak kaynaklar da ülkenin uzun dönem büyüme potansiyelini belirler (Widdowson ve Hailwood, 2007).

2.4. Finansal Okuryazar Bireylerin Özellikleri

Finansal eğitimle amaçlanan bireyi finansal okuryazar yapmaktır. Fakat bireyin finansal okuryazar olması onun finans alanında uzman ya da profesyonel olduğu anlamına gelmez. Finansal okuryazar birey kendisine ve ailesine yetecek düzeyde finansal bilgi ve eğitime sahip kişidir. Finansal okuryazar bireyin sahip olması gereken bilgi, beceri, tutum ve davranışları kısaca şu şekilde özetleyebiliriz (Gökmen, 2012: 21) :

- Parasını iyi yönetebilmelidir
- Finansal sistemin işleyişini anlatabilmelidir
- Finansal planlar yapabilmelidir
- İyi iletişim kurabilmelidir

Wagland (2006: 5-6)'a göre finansal okuryazar kişiler finansal bilgi arama becerileri, finansal bilgiyi eleştirel olarak değerlendirme becerileri ve doğru finansal kararlar alabilmek için finansal bilgilerden faydalanma becerileri olan kişilerdir.

Monticone (2011), eğitim düzeyi ile finansal kavramların bilinirliğinin ilişkili olduğunu ileri sürmüştür.

Finansal okuryazar kişiler finansal kararlar alırken kısa vadeli hareket etmek yerine uzun vadeli planlar yapar, finansal ve ekonomik sistemdeki değişime ayak uydurur, kendini geliştirmeyi ve güncellemeyi hiçbir zaman bırakmazlar (Gökmen, 2012).

Günümüzde insanlar hastalık, işsizlik, beklenmedik kaza ve ölümler gibi birçok riskle karşı karşıyadır. Finansal okuryazar bireyler bu tür sosyal ve ekonomik risklerden korunmak için gerekli finansal planlamayı önceden yapar ve riskin azaltılması adına çeşitli tedbirleri alırlar (Hayta, 2011: 194).

ABD'de başkana rapor hazırlayan başkanın finansal okuryazarlık danışma konseyi bireylerin finansal okuryazar sayılabilmesi için şu yetenekleri taşımaları gerektiğini vurgulamışlardır (President's Advisory Council on Financial Literacy, 2008: 36-37) :

- Nakit akımı yönetimi
- Finansal sistemi ve finansal kurumları tanıma
- Bütçe hazırlama ve yönetme
- Kredi temini ve kredi seçiminde alternatifleri değerlendirebilme
- Konut ihtiyacı karşısında kira ve satın alma değerlendirmesi yapabilme
- Temel yatırım araçlarını risk ve getiri ilişkisi ile değerlendirme

- Acil durumlar için kaynak oluşturabilme
- Finansal riskleri tanımlayıp yönetebilme
- Emeklilik dönemini planlama ve bireysel emeklilik hesabı yönetebilme
- Kaza, felaket, sakatlık ve ölüm gibi durumlara ilişkin finansal güvenlik önlemleri kullanabilme
- Finansal dolandırıcılıktan korunabilme

Finansal okuryazar bireyler kendilerini finansal anlamda daha hazır ve güçlü hissederler. Araştırmalara göre finansal okuryazar bireylerin diğer insanlara göre şu davranış biçimlerini gösterme eğilimleri daha fazladır (Capuano ve Ramsay, 2011) :

- Daha fazla gelire sahip olmak,
- Daha fazla tasarruf etmek,
- Emeklilik için daha fazla birikim yapmak,
- Borçları iyi yönetmek,
- Akıllıca borç almak,
- Finansal hedefler hususunda daha gerçekçi olmak,
- Yeteneklerini abartmamak,
- Finansal piyasalarda daha aktif olmak,
- Finansal olarak kendine güven duymak,
- İhtiyacına uygun ürünleri daha doğru seçmek,
- Tüketici haklarını bilmek,
- Finansal planlama ve bütçeleme yapmak.

Finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek amacı ile yapılan araştırmalarda bireylerin finans alanındaki bilgilerin yanı sıra demografik özelliklere göre (cinsiyet, yaş, eğitim durumu vb.) seviyelerinde farklılık olup olmadığı da araştırılmaktadır. Lusardi ve Mitchell (2011) genel olarak erkeklerin bayanlara, yüksek eğitimlilerin düşük eğitime ve orta yaşlıların genç ve yaşlılara göre daha yüksek düzeyde finansal okuryazar olduklarını savunmuşlardır.

2.5. Finansal Eğitim

OECD (2008) finansal eğitimi, “tüketicilerin, yatırımcıların finansal ürün ve kavramları kavrayışlarını geliştiren, bilgilendirme ve öğretme yoluyla finansal riskler ve fırsatların farkında olmalarını, bilinçli seçimler yapmalarını, yardım için nereye başvuracaklarını öğrenmelerini, finansal refahlarını geliştirecek bir güven ve yetenek geliştirmelerini sağlayan süreç” olarak tanımlanmaktadır.

Finansal eğitim toplumda finansal okuryazarlığı ve para yönetim becerilerini arttıran ve bireylerde asgari finans kültürünün oluşmasına hizmet eden, finansal eğitim öğretim faaliyetlerinin tamamı olarak da tanımlanmaktadır (Altıntaş, 2008: 25).

Finansal eğitim; finansal tüketici ve yatırımcıların bilgilendirilmeleri yolu ile finansal ürünlere, kavramlara ve risklere yönelik farkındalıklarının ve yetkinliklerinin arttırılmasıdır (Başbakanlık Genelgesi, 2014/10).

Günümüzde finansal piyasalarda ürün çeşitliliği ve karmaşıklığı hızla artmaktadır fakat bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin aynı oranda arttığı söylenemez. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin arttırılmasının temel yolu finansal eğitimidir. Finansal eğitim sadece finansal riskleri azaltmakla kalmaz bireylerin daha ucuz ve daha kaliteli finansal ürün ve hizmet satın almalarına, piyasadaki rekabet, şeffaflık ve derinliğin artmasına da katkı sağlar.(Satoğlu, 2014: 11)

Finansal eğitim ile kendisinde finansal farkındalık oluşan ve finansal yeterlilik seviyesi artan bireylerin finansal sisteme katılımı artar. Finansal sisteme katılım sağlayan bireyler tasarruflarını ve yatırımlarını arttırarak ülkenin sermaye yapısının güçlenmesine katkıda bulunurlar. Finansal okuryazar olmayan bireyler finansal sistem içerisine girme konusunda korkular taşırlar. Son yıllarda artan dolandırıcılık faaliyetleri ve yanlış yatırımlarla elindeki sermayeyi kaybetme korkusu bireylerin finansal sisteme giriş konusunda endişeler taşımasına sebep olmaktadır. Bireylerin bu endişe ve korkuları yenip finansal sisteme dahil edilmesinin tek yolu bireylere finansal eğitim ile finansal okuryazarlığın kazandırılmasıdır.

Bireylerin ve toplumun finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi için ön koşul öncelikle ihtiyaçlara uygun finansal eğitim programlarının oluşturulması ve bu konuda toplumsal bilincin meydana getirilebilmesidir. Eğitim programlarında hedef kitle iyi seçilmeli ve eğitim içeriği hedef kitleye göre oluşturulmalıdır. Eğitim programlarından sonra istenilen sonuca ulaşıp ulaşılamadığı ve programın bireyler üzerindeki etkisi ölçülmelidir.

2008 küresel finans krizinden sonra finansal okuryazarlık eğitimleri daha çok ele alınmış ve bu konuda yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Birçok Avrupa ülkesinde finansal okuryazarlık eğitimleri genç yaşlarda verilmektedir. Nüfusun dörtte biri genç olan ülkemizde ise finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar henüz istenilen boyuta ulaşmamıştır ve başlangıç aşamasındadır. Bu kapsamda yaş, meslek grubu ve eğitim seviyelerine göre farklılaştırılarak oluşturulmuş eğitim programları ve projelere ihtiyaç duyulmaktadır (Satoğlu, 2014: 4).

Finansal bilgi birikimi ve finansal okuryazarlık seviyesi bireylerin finansal davranış ve tutumlarında etkili olmaktadır. Freddie Mac firması tarafından 12.000 yetişkin üzerinde yapılan bir araştırmada finansal bilgi birikiminin bireylerin finansal davranış ve tercihlerine olumlu yönde etkisi olduğu ileri sürülmüştür (Altıntaş, 2009: 160).

Bireylerin finansal davranışlarının finansal eğitimle olumlu yönde değiştiğini savunan çalışmalar çoğunlukta olsa da finansal eğitimle finansal davranış arasında ilişki bulunmadığını savunan çalışmalar da vardır. Finansal eğitimin bireylerin finansal davranış ve tutumlarına etki edebilmesi için eğitilenin istekli, eğiticinin donanımlı ve eğitim yönteminin doğru olması önem taşımaktadır. Finansal eğitim bireylerin yaş, cinsiyet, kültür ve meslek özellikleri gibi farklılıklar da dikkate alınarak çeşitli gruplar ve yöntemler oluşturularak verilmelidir. Finansal eğitim verirken kavramlar basite indirgenerek öğretilmeli ve konu ile ilgili görsel materyal kullanılmalıdır. Diğer taraftan finansal eğitimle insanlar tasarruf ve bütçe yönetimi gibi alışkanlıklar kazandığından bu eğitim çocukluk yaşlarından başlanarak ve uygun seviyede eğitim programları oluşturularak bireylere verilmelidir.

Finansal eğitim bireylerin finansal karar ve seçimlerinde kullanılmak üzere bilgi edinmesini, finansal terim ve kavramlara aşinalık kazanılmasını, finansal ürün ve hizmet tercihlerinde doğru seçimin yapılmasını sağlar (Bayram, 2010: 19). Finansal eğitimle amaçlanan sadece finansal bilginin bireylere öğretilmesi olmamalıdır. Finansal eğitim bireylerin olumlu finansal davranış, tutum ve beceriler göstermelerini de sağlamalıdır.

Finansal eğitim verirken dikkate alınması gereken hususları Jazayeri (2012) şu şekilde özetlemektedir;

1. Finansal eğitim programlarında finansal kavramlar temel düzeyde verilmeli ve herkesin anlayabileceği genel bir dil kullanılmalıdır. Bireylere finansal terimleri sevdirecek ve onları kolay anlamalarını sağlayacak çalışmalar yapılmalıdır.
2. Cinsiyet, yaş, meslek, eğitim ve benzeri gruplara ayırarak finans eğitimi verilmelidir. Zira birçok kişinin anlama ve algılama kapasiteleri, ihtiyaçları farklılık gösterebilir.
3. Kadınların finansal eğitim faaliyetlerine katılımı artırılmalı ve kadınların finansal eğitim faaliyetlerine katılımını engelleyen faktörler (aile baskısı, toplum baskısı ve zaman) dikkate alınarak eğitim programı oluşturulmalıdır.
4. İnsanlar genel olarak finansal bilgilerinin yeterli olduğunu düşündüğünden onları finansal eğitime ihtiyaçları olduğuna ikna etmek gerekmektedir.
5. Finansal eğitim verebilecek yeterli sayıda nitelikli eğitmen bulabilmek finansal eğitimin yaygınlaştırılması bakımından önemlidir.

Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık iç içe girmiş kavramlardır. Finansal okuryazar olabilmek için finansal eğitim almak gerekmektedir. Finansal eğitim, finansal okuryazarlıkla sonuçlanan bir süreçtir (Satoğlu, 2014: 12).

Şekil 1: Finansal Eğitim, Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum ve Davranış İlişkisi

2.5.1. Finansal Eğitimin Önemi

Finansal okuryazarlık hakkında yapılan birçok araştırma göstermektedir ki bireylerin finansal piyasalar ve finansal ürünlerle ilgili bilgi düzeyleri yeterli değildir. Bu durum finansal eğitim konusunu bir zorunluluk haline getirmektedir. (Temizel, 2015: 22).

Toplumda yaşayan bireyler temel düzeyde finansal kavramları bilmek, basit ekonomik hesapları yapabilmek ve bütçelerini yönetebilmek zorundadır. Bu nedenle yaşantılarında sürekli kullanmak zorunda oldukları finansal ürün ve hizmetleri tanımları finansal güvenlik açısından bir zorunluluk haline gelmiştir (Lusardi, 2008).

Finansal risklerin insanların hayatlarını değişik yönlerden etkilediği günümüzde finansal eğitim birçok bakımdan önem taşımaktadır (TCMB, 2011):

- Bireylerin verdikleri kararların sorumlulukları gün geçtikçe daha çok artmakta ve finansal riskler bir anlamda piyasalardan tüketicilere, bireylere aktarılmaktadır.
- Finansal piyasalar gittikçe karmaşık bir hal almakta ve artan finansal ürün çeşitliliği ile beraber söz konusu ürünler arasında tercih yapmak

bir hayli zorlaşmaktadır.

- Dünya genelinde tüketici borçluluk oranlarının eğilimi giderek artmakta, tüketimi özendiren ve geçmişe göre daha serbest bir hal alan piyasalar rekabeti artırırken diğer yandan bireylerin büyük borçlar altına girmesine sebep olmaktadır.
- Demografik eğilimlerde kalıcı değişimler meydana gelmekte ve bireylerin yaşam süreleri artmaktadır. Bununla beraber emeklilik sisteminde öngörülen ve/veya gerçekleştirilen değişimler nedeni ile bireylerin emeklilik planlarını daha uzun vadeli yapmaları gerekmektedir. Diğer taraftan devlet destekli emeklilik sistemleri yerini yavaş yavaş bireysel emeklilik sistemlerine bırakmaktadır ve bu durum aslında bireylerin emeklilik tasarruflarını kendilerinin yapmaları anlamına gelmektedir. Bu noktada bireylere tasarruflarını arttırmaları için verilecek finansal eğitim önem taşımaktadır.
- Finansal okuryazarlığın ölçülmesi için yapılan çeşitli çalışmalarda finansal okuryazarlığın düşük seviyelerde olduğu bazı gruplarda- eğitim seviyesi düşük kesim, kadınlar, az gelirli kesim- finansal okuryazarlık seviyesinin ortalamanın çok altında kaldığı görülmektedir.

2.5.2. Finansal Eğitimin Öncelikli Konuları

Nelson ve Wambugu (2008) finansal eğitimin öncelikli konularını tasarruf, finansal planlama, borç ve kredi yönetimi, bankacılık hizmetleri ve yatırım olmak üzere beş başlık altında toplamıştır.

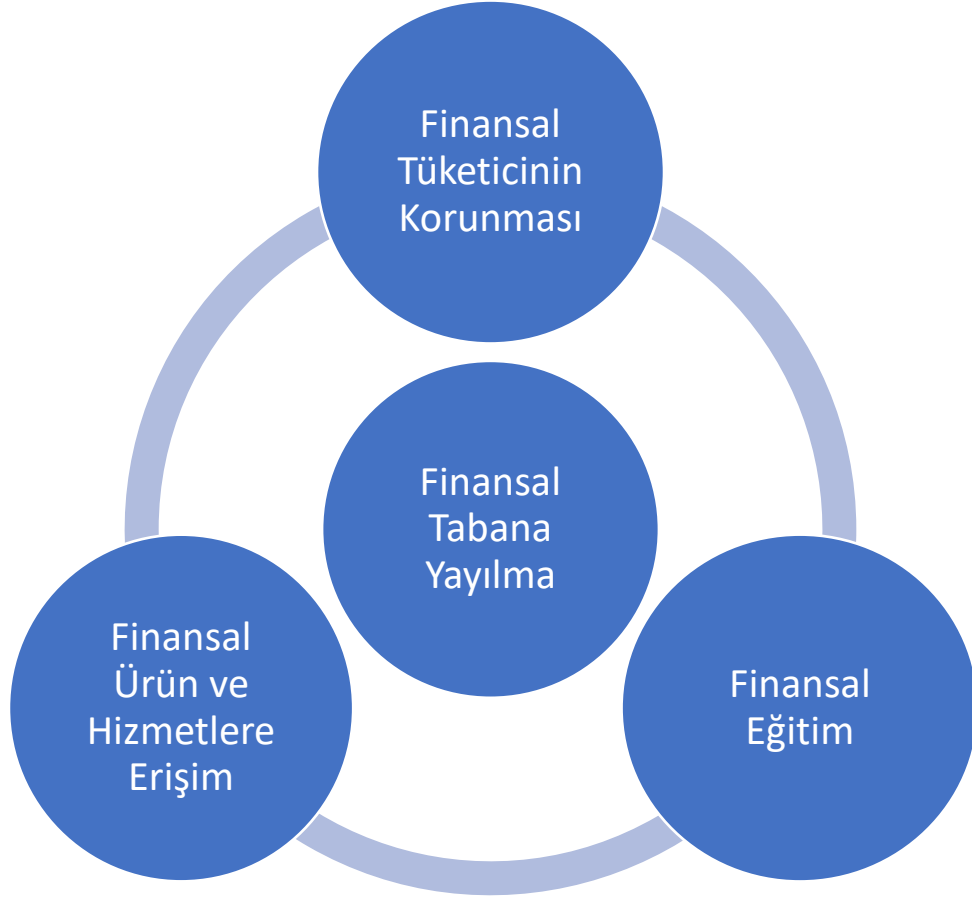
Tablo 1: Finansal Eğitimin Öncelikli Konuları

<p>1.Tasarruf</p> <ul style="list-style-type: none">• Tasarrufun önemi• Tasarruf disiplini oluşturma• Tasarruf araçları <p>2. Finansal Planlama</p> <ul style="list-style-type: none">• Mali hedefleri planlama• Bütçe yapma ve bütçe disiplini <p>3.Borç ve Kredi Yönetimi</p> <ul style="list-style-type: none">• Rasyonel borçlanma nedenleri, borçlanma zamanı ve miktarı• Aşırı borçlanmadan kaçınma• Kredi alternatiflerinin değerlendirilmesi ve tercihi• Krediyeye ilişkin temel terimler ve kredi çeşitleri	<p>4.Bankacılık Hizmetleri</p> <ul style="list-style-type: none">• EFT ve havale• Elektronik ve mobil bankacılık• Bankaların tüketiciye sunduğu finansal ürün ve hizmetler <p>5.Yatırım</p> <ul style="list-style-type: none">• Yatırım fırsatlarını değerlendirme• Yatırım tercihi• Çeşitlendirme• Risk/getiri
---	--

Kaynak: Nelson ve Wambugu, 2008

2.6. Finansal Erişim ve Finansal Tabana Yayılma

Finansal okuryazarlığın sağlanmasında bir diğer önemli faktör de finansal erişim kavramıdır. Finansal ürün ve hizmetlere erişim; hane halkı ve firmaların kredi, mevduat, sigorta, ödeme işlemleri gibi finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşılabilirliğini ifade etmektedir (Başbakanlık Genelgesi, 2014/10).

Şekil 2: Finansal Tabana Yayılma ve Finansal Erişim

Kaynak: Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları (2014)

Bodie ve Metron (1995), finansal erişimin üç ayrı yönüne dikkat çekmektedir.

1. Finansal erişimin mevcudiyeti; finansal hizmetler sunulmakta mıdır ve sunuluyor ise hangi miktarda sunulmaktadır?
2. Finansal erişimin maliyeti; finansal hizmetlere erişim uygun fiyatlara mı mal olmaktadır?
3. Finansal erişimin kalitesi; finansal hizmetler ihtiyaçlara cevap verebilecek kalite ve çeşitlilikte midir?

İyi işleyen bir finansal sistemde bireylerin finansal sisteme etkin, güvenilir, uygun maliyette ve kaliteli bir şekilde erişimi sağlanabilmelidir. Bu durum bireylerin

yastık altı olarak nitelendirilen sermayelerinin finansal sisteme katılarak ekonomik büyüme ve kalkınmaya aracılık etmeleri için önemli bir faktördür.

Günümüzde finansal sistemin insanlara ulaşımındaki en büyük ve en önemli araç bankalardır. Bu yönü ile iyi kurgulanmış bir bankacılık sistemi finansal erişimin arttırılması bakımından son derece önemli bir etkidir.

Birçok gelişmiş ülkede finansal hizmetlere erişim oranı % 90 seviyelerinde iken banka hesabına sahip olmayan kişilerin sayısı ise çok sınırlıdır. Devletler banka hesabı sahibi olmayan kişileri finansal sisteme kazandırmak için çeşitli programlar uygulamaktadır. Diğer yandan gelişmekte olan birçok ülkede ise toplumun yarısından fazlası hatta kimi bölgelerde % 95'inden fazlasının finansal sistemin dışında olması dikkat çekici bir durumdur (TCMB, 2011: 1).

2.6.1. Finansal Erişim ve Kullanım Göstergeleri

Finansal erişim ve finansal kullanım farklı şeylerdir. Finansal hizmetlere ulaşım konusunda erişim boyutu potansiyeli, kullanım boyutu ise gerçekte var olanı ifade etmektedir. Finansal erişim ve finansal kullanım ölçümü ise farklı değişkenler kullanılarak yapılmaktadır (TCMB, 2011: 12).

Dünya Bankası finansal erişim ölçümünde şu değişkenleri kullanmaktadır:

- Şube dağılımı (coğrafi): 1.000 km² başına düşen şube sayısı,
- Şube dağılımı (demografik): 100.000 kişi başına düşen şube sayısı,
- ATM dağılımı (coğrafi): 1.000 km² başına düşen ATM sayısı,
- ATM dağılımı (demografik): 100.000 kişi başına düşen ATM sayısı.

İlgili değişkenlerin değerlerinin yüksek olması finansal erişimin sağlanabilmesinin kolay olduğu ve yeterli sayıda ATM ve banka şubesinin bireylere hizmet verdiği anlamına gelmektedir.

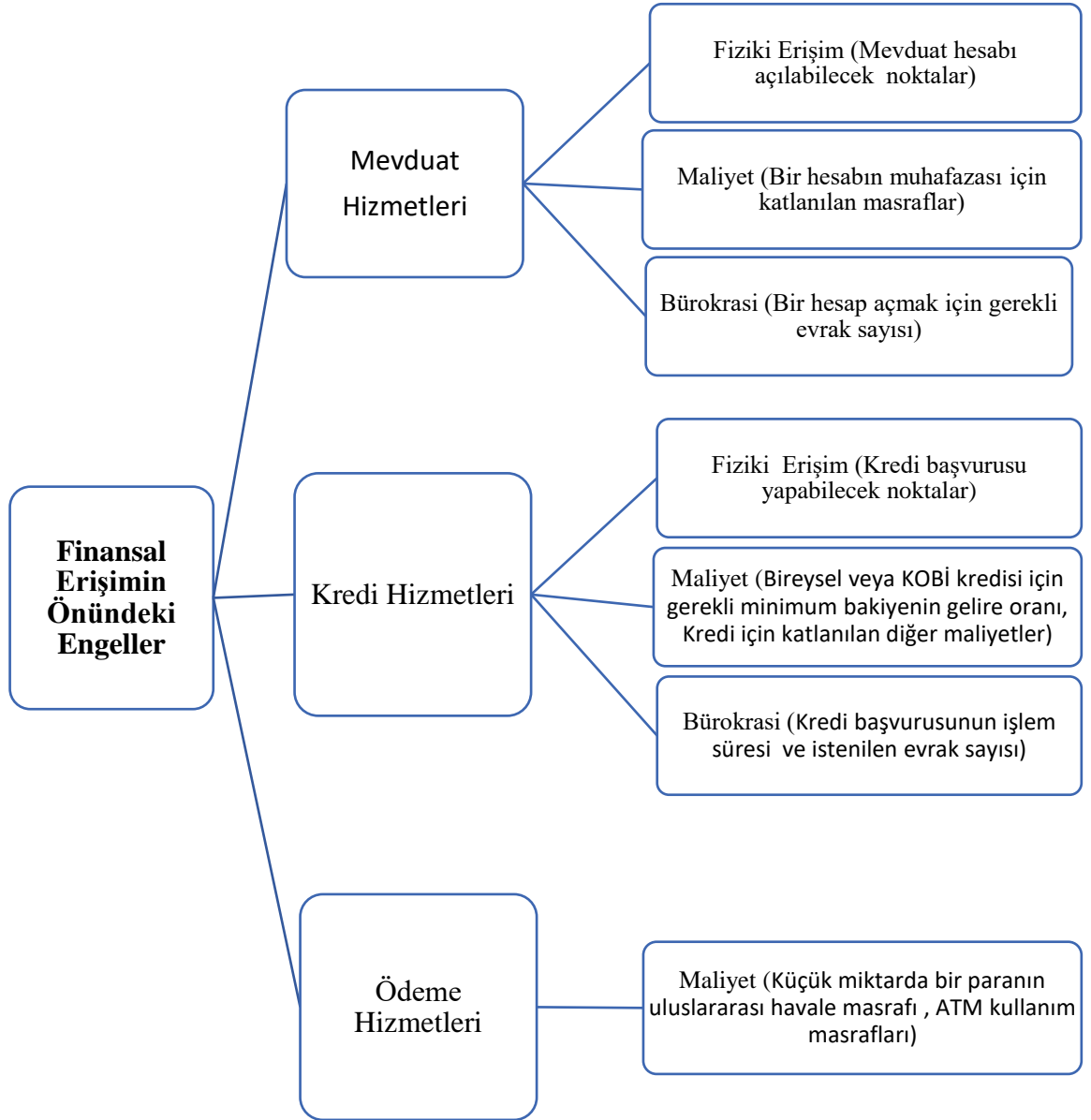
Dünya Bankası finansal kullanım ölçümünde ise şu değişkenleri kullanmaktadır:

- Kişi başına kredi sayısı (yaygınlık): 1.000 kişi başına düşen kredi sayısı,
- Kredi/gelir oranı (karşılabilirlik): Ortalama kredi tutarının kişi başı gelire oranı,
- Kişi başına mevduat sayısı (yaygınlık): 1.000 kişi başına düşen mevduat sayısı,
- Mevduat/gelir oranı (karşılabilirlik): Ortalama mevduat tutarının kişi başına gelire oranı

Kişi başına düşen mevduat sayısı ve kredi sayısı finansal hizmetlerin kullanım yaygınlığını göstermektedir. Ortama kredi ve mevduat tutarının kişi başına düşen gelire oranı ise finansal hizmetlerin ortalama bir vatandaş tarafından karşılanabilme gücünün ve yeterliliğinin göstergesidir. Bu değişkenler sadece mevduat bankalarının finansal faaliyet ve hizmetlerini (mevduat ve kredi) içerecek şekilde oluşturulduğundan ve yatırım bankaları, sigorta şirketleri, posta bankaları gibi diğer finansal kurumlar göz ardı edildiğinden bir yönü ile eksik kaldığı düşünülmektedir (TCMB,2011: 13).

2.6.2. Finansal Erişimin Önündeki Engeller

Back vd. (2006) en yaygın kullanılan finansal hizmetler olan mevduat hizmetleri, kredi hizmetleri ve ödeme hizmetlerine erişimin önünde engel oluşturan faktörleri 58 ülkede bulunan 193 banka üzerinde incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda finansal erişime engel oluşturan faktörler fiziki erişim, maliyet ve bürokrasi olmak üzere üç ana başlık altında toplanmıştır.

Şekil 3: Finansal Erişimin Önündeki Engeller

Kaynak: Back ve diğerleri (2006)

2.6.3. Finansal Erişimin Önündeki Engellerin Kaldırılması ve Finansal Hizmetlere Erişimin Yaygınlaştırması

Finansal kurumlara ve düzenleyici otoritelere finansal erişimin önündeki engellerin kaldırılması noktasında önemli görevler düşmektedir. Finansal erişimin yaygınlaştırılması amacı ile uygulanan yöntemleri şu şekilde özetleyebiliriz (TCMB, 2011: 1) :

- Teknolojik gelişmeler finansal hizmetlere erişimi arttırmada önemli katkılar sağlamaktadır. Örneğin internet bankacılığı yolu ile birçok işlem artık bankaya gidilmeden güvenli ve daha hızlı bir şekilde kolaylıkla yapılabilmektedir.
- Bazı ülkelerde finansal hizmetler ATM'lerin minibüs veya kamyonet gibi araçlarla kırsal kesime taşınması ile mobil bankacılık hizmeti şeklinde verilmektedir.
- Dünyanın birçok ülkesinde finansal erişimi arttırmak için “posta bankaları” modeli uygulanmaktadır. Postahaneler kırsal bölgelere kadar yayılan geniş şube ağına ve elektronik altyapıya sahiptir. Bu yönleriyle postahaneler basit finansal işlemler için kullanılabilir hizmet noktalarıdır. Brezilya hükümeti 2001 yılında postahanelerin bankacılık hizmeti sunma hakkını ihale yoluyla büyük bir bankaya vermiştir.
- Bazı ülkelerde birçok basit bankacılık hizmeti (örneğin havale yapma, döviz bozdurma) banka olmayan market, büfe, kafe gibi birimler tarafından verilebilmektedir.
- İlk ev alımlarında devlet yardımı, çocukların ve çalışmayan kadınların oluşturduğu fonlardan vergi alınmaması, çeyiz yardımı ve bireysel emeklilik için devlet katkısı gibi tasarrufu özendirerek programlar finansal erişime de katkı yapmaktadır.
- Teknolojinin gelişmesiyle devlet ödemelerinin birçoğu elektronik olarak yapılabilmektedir. ABD ve İngiltere’de devlet sosyal sigorta ödemeleri, vergi iadeleri ve diğer bazı ödemelere elektronik olarak yapılma mecburiyeti getirmiştir. Bu sebeple banka hesabı olmayan birçok birey banka hesabı açmıştır. Elektronik para transferi devletin hizmet maliyetlerini de düşürmektedir.

- Ülkemizde 1 Kasım 2008 tarihinden itibaren ikametgah olarak kullanılan gayrimenkuller için kiracılara 500 TL ve üzerindeki kira ödemelerini ve ayrıca işyeri, dükkan, atölye, fabrika vb. yerlerin kira ödemelerini limit olmaksızın (500 TL'nin altında da olsa) banka veya postahane vasıtası ile yapma zorunluluğu getirilmiştir. Bu uygulama ile birçok insanın banka hesabı kullanması teşvik edilmiş ve finansal sistem dışında kalan birçok insanın finans sistemine kazandırılması amaçlanmıştır.
- Ülkemizde finansal erişime katkıda bulunan bir diğer uygulama da 1 Ocak 2009 tarihi itibari ile maaş ödemelerinin banka aracılığı yapılmasının zorunlu hale getirilmesidir. Bu uygulama ile kayıt dışı ekonominin daraltılması ile beraber birçok kişinin finansal sisteme katılımının sağlanması da amaçlanmıştır.
- Finansal erişimi yaygınlaştırmanın en önemli yolu finansal kurumlar arasındaki rekabeti arttırmaktır. Artan rekabet ile hizmet kalitesi artar, hizmet maliyetleri düşer ve finans sistemine katılım artar. Rekabeti arttırmak için ise piyasaya gerek içeriden gerekse dışarıdan girişler kolaylaştırılabilir.
- Bankaların birey ve şirketler hakkındaki istihbarat ve bilgi eksikliği kredi tahsisinde problemlere yol açmaktadır. Bilgi edinemeyen bankalar kredi tahsisini yapmamakta veya tereddütler yaşamakta ve bir kısım maliyet artışlarına gitmektedirler. Devletler kredi kayıt sistemi, kredi skoru sistemi ve kredi derecelendirme sistemi gibi sistemler kurarak ve bu sistemleri geliştirerek finansal erişimin önünde bulunan bu gibi engelleri kaldırmaya katkıda bulunmalıdır.
- Kurslar, internet siteleri, televizyon ve video kampanyaları, danışmanlık hizmetleri, bilgisayar programları, seminer, konferans, sempozyumlar ve yazılı basın kullanarak bireylerin finansal bilgileri

arttırılmalı, finansal sisteme karşı besledikleri şüpheler azaltılmalı ve finansal sisteme girişleri sağlanmalıdır.

2.7. Finansal Tüketicinin Korunması

Finansal tüketicinin korunması finansal ürün ve hizmeti arz edenler ile talep edenler arasındaki bilgi asimetrisinin ortadan kaldırılması, hakkaniyetli ve adil bir piyasanın oluşturulması ile mümkün olabilir.

Tüketicilerin finansal ürün ve hizmetleri bilinçli bir şekilde kullanabilmeleri ve finansal piyasalarda yanlış uygulamalara karşı korunmaları finansal piyasaların istikrarı ve gelişimi açısından önemli bir faktördür. (Başbakanlık Genelgesi, 2014) Finansal tüketicinin korunması başta tasarruf sahipleri ve yatırımcılar olmak üzere finansal sisteme katılan bireylerin güvenlerini arttırarak finansal piyasaların ve ekonominin genel gidişi üzerinde olumlu etkiler yapar.

Tüketicilerin mal ve hizmetleri kaliteli, güvenilir, şeffaf, standartlara uygun ve düşük maliyette alabilmeleri için birçok ülkede yasal mevzuat oluşturulmuştur. “Tüketici hakkı” kavramı 1960’lı yılların başlarında ilk olarak ABD’de siyasi olarak ele alınmış ve 1968 yılında finansal tüketicilerin korunması yönündeki ilk yasal düzenleme yine ABD tarafından hayata geçirilmiştir. Bu konuda küresel düzeyde atılan ilk önemli adım ise 1985 yılında oluşturulan Birleşmiş Milletler Tüketici Hakları Bildirgesidir. Ülkemizde ise finansal tüketicilerin korunması yönündeki düzenlemelerin gündeme gelmesi 1990’lı yılları bulmaktadır. 1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” ile tüketici ve konut kredileri, kredi kartları kullanımına yönelik mevzuattaki boşluk doldurulmaya çalışılmış ve 2014 yılı Mayıs ayında yürürlüğe giren 6502 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” ile finansal tüketicilere yönelik koruma önlemleri geliştirilmiştir. Diğer taraftan tüketici haklarının korunmasına ilişkin hükümlere, Anayasa, Borçlar Kanunu (BK), Türk Ticaret Kanunu (TTK), Türk Ceza Kanunu (TCK), Türk Medeni Kanunu (TMK) gibi genel kanunlarda da yer verilmiş, özel kanun niteliği bulunan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 4054 sayılı Rekabet Kanunu, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu gibi

kanunlar ve ilgili alt düzenlemelerde de konu hakkında düzenlemelere yer verilmiştir (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014).

Finansal tüketicinin korunmasına yönelik çalışmalar bankacılık, sermaye piyasaları, sigorta ve ödeme sistemleri çerçevesinde fonksiyonel bir dağılım göstermekle birlikte finansal tüketicinin korunması amacı ile oluşturulmuş özel bir idari yapılanma bulunmamaktadır. Bu anlamda, finans sektörüne ilişkin ülkemizdeki mevcut yapı dikkate alındığında, faaliyet gösterdikleri sektörlerle bağlı olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Hazine Müsteşarlığı, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) finansal tüketicinin korunmasından sorumlu ilgili kuruluşlar olarak kabul edilmektedir. Diğer taraftan, 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanunun uygulanmasından sorumlu olan Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü, tüketicinin korunmasına ilişkin politikalar oluşturmak, bu politikaların belirlenmesinde yurt içi ve yurt dışındaki kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak ve gerekli koordinasyonu sağlamakla görevlendirilmiştir. Bu bağlamda, finansal tüketicinin korunması ile ilgili olarak, kamu kurum ve kuruluşları, düzenleme ve denetimden sorumlu kuruluşlar, finansal kurumlar, sivil toplum kuruluşları, meslek birlikleri arasında koordinasyon ve işbirliğinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Finansal piyasaların birtakım kendine has özellikleri nedeni ile tüketiciler daha fazla riske maruz kalmaktadır. Finansal piyasalarda var olan finansal kurumlar ile tüketici arasındaki bilgi asimetrisi, ürün çeşitliliğinin giderek artması, ürün ve hizmet sözleşmelerinin karmaşıklığı gibi faktörler tüketicilerin tarafı oldukları işlemleri doğru analiz edebilme ve sözleşmeleri kavrayabilme imkânlarını sınırlandırmaktadır. Tüketiciler aldıkları finansal ürünlerin kalitesini ve fiyatını değerlendirmekte zorlanmaktadır. Bu durum finansal tüketicileri etkin olmayan seçimlere yöneltmekte, istenmeyen risklere maruz bırakmakta ve kuruluşları finansal tüketicilere göre daha avantajlı konuma getirmektedir. Bunun bir sonucu olarak bilgi asimetrisi durumunun kötüye kullanılması iddiaları gündeme gelmekte ve yaşanan ihtilaflar mahkemelere taşınmaktadır. Finansal tüketicinin korunması, finansal tüketicilere yönelik uygulamaların iyileştirilmesi ve hak ihlallerinin önlenmesi amacıyla yapılacak düzenleme ve denetim çalışmaları kadar finansal tüketicinin bu alandaki bilinç ve farkındalık seviyesinin artırılması da bir o kadar önem taşımaktadır. Bu

yönü ile tekrar değerlendirildiğinde finansal tüketicinin eğitimi hususu ön plana çıkmaktadır. Finansal eğitimle ulaşılmak istenen finansal tüketicinin, finansal ihtiyaçlarını doğru tespit etmesini, karşı karşıya kaldığı riskleri algılayabilmesini ve yaşanacak problemlerde hak ve sorumluluklarının bilincinde olmasını sağlamaktır (Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi, 2014).

3. FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN YÜKSELTİLMESİNE YÖNELİK FAALİYETLER

Finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesinde en önemli etken devletler, finansal kurum ve kuruluşlar ve gönüllü sivil toplum kuruluşları tarafından ortak bir stratejinin oluşturularak doğru finansal eğitim programlarının toplumu oluşturan bireylere verilmesidir. Bu bölümde finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesine yönelik olarak dünyada ve ülkemizde yapılmakta olan çalışmalara yer verilecektir.

3.1. Dünyada Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler

Finansal okuryazarlık bireylerin ekonomi üzerindeki etkileri nedeni ile son dönemlerde üzerinde sıklıkla durulmakta olan bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Bu durum finansal okuryazarlık ile ilgili birçok ulusal ve uluslararası çalışmaya sebep olmuştur. Finansal okuryazarlık ile ilgili yürütülen faaliyetleri uluslararası kuruluşların yürütmekte olduğu finansal okuryazarlık faaliyetleri ve ulusal finansal okuryazarlık faaliyetleri olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür.

3.1.1. Uluslararası Kuruluşların Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetleri

Bu başlık altında Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Dünya Bankası (WB) tarafından yürütülmekte olan finansal okuryazarlık faaliyetleri incelenmektedir.

3.1.1.1. Ekonomik İşbirliği Ve Kalkınma Örgütü (OECD) Ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

1961 yılında kurulan OECD günümüzde 34 üyeden oluşan uluslararası bir ekonomi örgütüdür. OECD finansal eğitim faaliyetleri üzerinde duran ve önemli çalışmalar yapan uluslararası kuruluşlardan biridir (Gökmen, 2012: 82-83).

Birçok ülke çocukların ve gençlerin finansal okuryazarlık eğitimleri üzerinde politikalar geliştirmiştir. Finansal okuryazarlık dijital çağın gerektirdiği okuryazarlık alanlarından biri olarak değerlendirilmektedir. Hızlı değişimlerin ve yeniliklerin yaşandığı günümüzde gençler daha karmaşık finansal ürün, hizmet ve sistemler ile karşı karşıyadır. Bu şartlar altında gençlerin finansal farkındalıklarının oluşması, bütçelerini doğru yönetebilmeleri ve finansal problemlerine çözüm bulabilmeleri toplumun finansal gelişimine olumlu etkiler yapacaktır. Bu noktadan hareketle OECD tarafından sıklıkla gençlere mümkün oldukça küçük yaşlardan itibaren finansal eğitim verilmesi ve finansal eğitimin zorunlu eğitim müfredatına dahil edilmesinin önemi vurgulanmaktadır. Bireylerin ve toplumun refah düzeyini etkileyecek bu eğitimin tüm bireylere sağlanması fırsat eşitliğinin sağlanması bakımından önemlidir (<https://tedmem.org/>, 28.03.2017).

OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) 2012 yılı finansal okuryazarlık araştırmasında şu sonuçları elde etmiştir:

- Finansal okuryazarlık beceri alanında elde edilen verilere göre OECD ülkelerinde sadece on çocuktan biri finansal okuryazarlık becerisi için en üst düzey olan 5. yeterlilik düzeyindedir. 5. düzeyde yeterliliğe sahip olmak faiz oranlarının hesaplanması, havale ücretini hesaba katabilmek ve vergi dilimini kavrayabilmek gibi geniş finansal konuları anlayabilmeyi gerektirmektedir.
- Öğrencilerin ortalama olarak %15'inin finansal becerilerde temel düzey olan 2. yeterlilik düzeyinin altında kaldığı görülmektedir. 2. yeterlilik düzeyindeki öğrencilerin ihtiyaçları ve istekleri arasındaki farkı ayırt edebilmesi, günlük basit finansal kararları verebilmesi, fatura gibi günlük hayatta kullanılan belgeleri tanıyabilmesi ve karşılaştığı parasal durumlarda dört işlem yapabilme yeteneğine sahip olması gerektirmektedir.
- PISA 2012 değerlendirmesinde finansal okuryazarlık alanında verisi bulunan 15 ülke ve 3 ekonomi için genel bir değerlendirme yapıldığında finansal okuryazarlık becerilerinde en yüksek

performansı 603 puan ile OECD ortalamasının 103 puan üzerinde olan Şanghai-Çin'in gösterdiği görülmektedir. Diğer taraftan Avustralya, Estonya, Çek Cumhuriyeti, Flaman Bölgesi-Belçika, Yeni Zelanda ve Polonya'dan katılan öğrenciler de OECD ortalamasının üzerinde performans göstermişlerdir.

- Finansal okuryazarlık performansı ile matematik ve okuma alanında gösterilen performansların güçlü derecede ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Buna göre finansal okuryazarlık ve matematik performansı arasındaki korelasyon 0.83 iken, finansal okuryazarlık ile okuma performansı arasındaki korelasyon 0.79'dur. Fakat tüm ülkeler için matematik ve okuma gibi alanlarda yüksek performans göstermek finansal okuryazarlıkta da yüksek performansa sahip olunacağı anlamına gelmemektedir. Estonya, Çek Cumhuriyeti ve Avusturalya gibi ülkelerde öğrenciler matematik ve okuma performansına göre finansal okuryazarlıkta daha yüksek puanlar elde ederken; Fransa, İtalya ve Slovenya gibi ülkelerde öğrencilerin matematik ve okuma puanlarına bakıldığında beklenenin altında finansal okuryazarlık performansı gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Bu durum ülkelerin finansal eğitime ilişkin politikalarının finansal okuryazarlık performansını önemli bir ölçüde etkilediğini göstermektedir.
- PISA 2012 sonuçlarına göre öğrencilerin finansal okuryazarlık performansı ile sosyo-ekonomik statüleri arasında da önemli bir ilişki bulunmaktadır. Bu alanda yapılan birçok çalışmanın da işaret ettiği benzer olarak düşük eğitim seviyesine sahip bireyler, kadınlar, azınlık gruplar gibi belirli toplumsal gruplar arasında finansal okuryazarlık konusundaki eksikliğin daha belirgin olduğu söylenebilir.

PISA 2012 raporunda finansal okuryazarlık seviyesi tablo 2'de verilen temel kriterler esas alınarak ölçülmüştür:

Tablo 2: Finansal Okuryazarlık Becerilerinin Ölçümünde Yararlanılan Temel Kriterler

Konu Alanı	Yeterlilik Tanımı
Para ve İşlemler	Paranın farklı biçim ve amaçlarının farkında olma, günlük harcamalar ve ödemeler, para değeri, banka hesapları para birimlerine ilişkin parasal işlemleri yapabilme becerisi
Mali Durumu Planlama ve Yönetme	Geliri ve kaynakları kısa ve uzun vadeli olarak planlayabilme ve yönetebilme becerisi
Risk ve Ödül	Finansal risklerin farkında olma, kredi kullanımı ve faiz oranlarını kavrayabilme becerisi
Finansal Görünüm	Tüketici hakları ve sorumluluklarının farkında olma, finansal mevzuatı anlama ve değişimleri takip edebilme becerisi

Kaynak: (<https://tedmem.org/>, 2016)

3.1.1.2. Dünya Bankası (WB) ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

Dünya Bankası 2010 yılında finansal okuryazarlık ve tüketicinin korunması konuları üzerine geniş kapsamlı bir program düzenlemiştir. Program tasarruf, krediler ve ödeme sistemleri üzerine odaklanmaktadır. Programda tüketici hakların korunmasına yönelik şu tavsiyelere yer verilmiştir (Dünya bankası, Erişim Tarihi: 29.03.2017):

- Tüketicilerin haklarını iyi anlayabilmeleri için finansal bilgi basit, anlaşılır ve karşılaştırılabilir şekilde sunulmalıdır
- Tüketicilere zarar veren ticari uygulamaların sonlandırılması için yöntemler oluşturulmalıdır
- Finansal kurumların tüketicilerden elde ettikleri haksız kazançlar tüketicilere kolay ve hızlı bir şekilde iade edilebilmeli ve tüketicilerin tazminat alabilmesine yönelik mevzuat oluşturulmalıdır
- Tüketicilerde güveni sağlayabilmek için finansal kurumlar tüketicilerin yanında olmalı ve tüketicilere yardım etmelidir.

3.1.2. Ulusal Kuruluşların Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetleri

Finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi için dünyanın birçok ülkesinde çalışmalar yürütülmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde ABD, İngiltere, Avustralya ve Kanada’da finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi amacı ile yürütülmekte olan faaliyetler anlatılmaktadır.

3.1.2.1. Amerika Birleşik Devletleri’nde Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler

ABD’de yapılan araştırmalar gençlerin finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu ve öğrencilerin harcama, tasarruf, yatırım gibi konularda yeterli bilgilerinin olmadığını göstermektedir (Gökmen, 2012: 56). Diğer taraftan finansal okuryazarlık konusunda dünyada en çok araştırma yapılan ülkelerin başında ABD gelmektedir. Özellikle 2008 mortgage krizinden sonra finansal okuryazarlık konusuna verilen önem daha da artmıştır. Ülkede finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesine yönelik olarak kamu kuruluşları ve özel kesim tarafından çalışmalar yürütülmektedir.

a) Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve Bank – FED)

Amerika Merkez Bankası (FED) kurduğu “Building Wealth” adlı internet sitesi aracılığı ile toplumun finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasına katkı yapmakta ve ilgili site bütçe, tasarruf, yatırım, borç yönetimi, sigortacılık gibi temel finansal konularda finansal eğitim kaynağı olarak kullanılmaktadır (Güler, 2015: 42).

b) Amerikan Tasarruf Eğitimi Konseyi (ASEC)

ABD’de finansal okuryazarlık ile ilgili ilk resmi çalışma 1995 yılında Amerikan Tasarruf Eğitimi Konseyi (American Savings Education Council – ASEC)’in kurulmasıdır. Kamu ve özel sektör işbirliği ile kurulan bu organizasyon tasarruf bilincinin artırılması ve bireylerin emeklilik planlamalarını oluşturmaları yönünde çalışmalar yapmaktadır (Gökmen, 2012: 90).

c) JumpStart Koalisyonu ve Finansal Eğitim Faaliyetleri

1995 yılında finansal eğitim gönüllüleri tarafından kurulan koalisyonun amacı gençleri finansal okuryazar bireyler yaparak, finansal açıdan yetkin bir toplum oluşturmaktır. Koalisyon lise ve üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmekte ve sonuçları Federal Rezerv Kurulu'nda ilan etmektedir (<http://www.jumpstart.org/>, Erişim Tarihi: 27.04.2017).

d) Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (FLEC)

2003 yılında Hazine Müsteşarlığı Başkanlığı'nda kurulan komisyon finansal eğitim için ulusal strateji oluşturmaktadır. Komisyonun kurduğu 'MyMoney.gov' adlı internet sitesinde Kazanç, Harcama, Yatırım ve Tasarruf, Borçlanma, Sigorta başlıkları altında finansal eğitim verilmektedir (<https://www.mymoney.gov/>, Erişim Tarihi: 28.04.2017).

e) Başkan'ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi (PACFC)

2010 yılında kurulan ve 15 üyesi bulunan konsey ABD vatandaşlarının finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması, finansal konuları daha iyi anlamaları ve finansal konularda bilgili bir şekilde karar verebilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır. Konsey bu amaca ulaşmak için mobil uygulamalar ve web sitesi yolu ile finansal eğitim faaliyetleri yürütmektedir. Diğer taraftan konsey tarafından yerel finansal yeterlilik danışma konseylerinin oluşturulması teşvik edilmektedir (PACFC, 2013: 5-6).

f) Diğer Kurum ve Kuruluşlar

Amerika Sermaye Piyasası Kurulu, Finans Sektörü Düzenleme Kurulu, Finansal Eğitim Ulusal Vakfı, Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi ve İstihdam Kazanımları Araştırma Enstitüsü gibi birçok kurum ve kuruluş ABD'de finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi ve toplumun finansal konularda eğitilmesi için çaba göstermektedir.

3.1.2.2. İngiltere’de Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler

İngiltere finansal eğitim konusunda Avrupa Birliği içerisinde en faal ülkelerden biri olmasına rağmen yapılan araştırmalar sonucunda tüketicilerin paraları hakkında etkin karar verme güvenine ve yeterliliğine sahip olmadığı görülmektedir (Gökmen, 2012: 60).

Finansal eğitim ve finansal okuryazarlık konularına önem veren ülkeler arasında gelen İngiltere’de toplumda finansal yetkinliğin oluşturulabilmesi amacı ile çeşitli kurumlar hizmet vermektedir.

a) Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA-Financial Services Authority)

İngiltere’de finansal hizmetler piyasasını düzenleyen Finansal Hizmetler Otoritesi (FSA) özerk bir kuruluş olmakla birlikte İngiltere Hazine Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet göstermektedir. FSA İngiltere’de finansal okuryazarlıktan ve finansal piyasalardan sorumludur. Kurum finansal sistemin ve hizmetlerin anlaşılmasını, bireylerin piyasada bilgi ile etkin tercihler yapabilmelerini amaçlamaktadır (Altıntaş, 2008: 115).

FSA bireylerin finansal okuryazarlık seviyesini arttırmaya ve etkin işleyen bir finansal sistemi ortaya çıkarmaya yönelik olarak ‘ Money Made Clear ’ adlı internet sitesini kurmuştur. Sitede bireylere bütçeleme, borçlanma, emeklilik planlama, finansal ürün ve hizmetlerin tanıtımı anlamında birçok konuda bilgi sunulmaktadır (<http://www.fsa.gov.uk/>, Erişim Tarihi : 28.04.2017).

FSA finansal okuryazarlık faaliyetleri kapsamında “Personal Finance Education Group” adlı bir girişimi finanse etmektedir. Bu girişim İngiltere’de her seviyeden öğrenci ve öğretmene kişisel finans eğitimi konusunda büyük imkânlar sunmaktadır. Örneğin matematik, ekonomi, girişimcilik gibi derslere finans konuları entegre edilmiş ve bu faaliyet için ders kitapları ve yardımcı kaynaklar, oyunlarla desteklenmiş internet sayfaları ve elektronik materyaller hazırlanmıştır. Bu

faaliyetler için 17 milyon pound gibi bir fon ayrılmış olması finansal eğitime ne kadar büyük bir önem verildiğinin bir göstergesidir (Taşçı, 2011: 98).

b) Parasal Danışma Hizmeti (Money Advice Service)

İngiltere’de finansal okuryazarlık konusunda çalışmalar yapan kurumlardan biri de Parasal Danışma Hizmeti (Money Advice Service) kurumudur. Kurum toplumun finansal yeterliliğini geliştirmeyi amaçlamakta, finansal danışmanlık hizmeti vermekte ve finansal eğitim faaliyetlerinde bulunmaktadır (Gökmen, 2012: 95).

3.1.2.3. Avustralya’da Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler

Avusturalya finansal okuryazarlık konusunda yapılan araştırmalar sonucunda birçok kişinin iyi derecede finansal okuryazar olduğu bireylerin bütçeleme, kredi kullanımı gibi günlük para yönetimi kavramlarını bildikleri fakat yatırım, emeklilik gibi daha karmaşık konularda yardıma ihtiyaç duydukları ve öğrenme isteklerinin olduğu ortaya çıkmıştır (<http://asic.gov.au/>, Erişim Tarihi: 29.04.2017).

Avustralya Hükümeti 2005 yılında toplumdaki finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilebilmesi için Finansal Okuryazarlık Vakfını kurmuştur. Vakfın amacı ilkokuldan başlayarak eğitim müfredatlarına finansal eğitim ile ilgili konuların dahil edilmesi, toplumun finansal okuryazarlık düzeyinin belirli aralıklarla ölçülmesi ve finansal eğitim ile ilgili kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonun sağlanmasıdır (Özgüler, 2013: 45).

3.1.2.4. Kanada’da Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler

Kanada’da finansal okuryazarlık faaliyetleri daha çok düşük gelirli ve finansal anlamda yardıma muhtaç bireylerin bilgi sahibi olmasını sağlamak ve finansal tüketicilerin korunmasını sağlamak amacı ile yapılmaktadır.

Prosper Canada, gelir düzeyi düşük Kanada vatandaşlarının finansal anlamda gelişimini sağlamak amacı ile politika ve strateji üretmek için 1986 yılında kurulan kurulan ulusal bir yardım kuruluşudur. Kuruluş düşük gelirlili bireylerin finansal konularda bilgilendirilerek finansal sisteme dahil edilmeleri ve hükümet, sivil toplum örgütleri, işletmelerin desteği ile mali anlamda güçlendirilmeleri için çalışmalar yürütmektedir (<http://prospercanada.org/>, Erişim Tarihi: 29.04.2017).

3.2. Ülkemizde Yürütülmekte Olan Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesine Yönelik Faaliyetler

Ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesine yönelik olarak kamu kurumları tarafından ve bağımsız kuruluşlar tarafından faaliyetler yürütülmektedir.

3.2.1. Kamu Kurumları Kapsamında Yürütülen Faaliyetler

Ülkemizde bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik yürütülen çalışmalara bakıldığında sorumlulukları ve görevleri gereği birçok kurum ve kuruluşun farklı platformlarda çalışmalar yürütmekte olduğu fakat bu çalışmaların genel olarak birbirinden bağımsız devam ettiği görülmektedir (TCMB, 2011: 94). İlgili çalışmaların etkinliğinin artırılması için Başbakanlık tarafından oluşturulan “Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” konulu genelge Haziran 2014’te Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe konmuştur. Genelge ile finansal ürün ve hizmetlerin tüm kesimlere yayılması, finansal sistem dışında kalan kişilerin sisteme dâhil edilmesi, mevcut ürün ve hizmetlerin kalitesinin ve kullanımının artırılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda finansal okuryazarlığın artırılması yoluyla finansal ürün ve hizmetlere erişim ile finansal ürün ve hizmetlerin kullanımının artırılması hedeflenmektedir. Ayrıca, ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin işbirliği ile finansal tüketicinin korunmasına yönelik tedbirlerin alınması hedeflenmektedir. Genelgeye ait stratejiler oluşturulurken Kalkınma Planları, Orta Vadeli Program ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı dikkate alınmış, ülke çapında anketler yapılmış, ulusal ve uluslararası literatür taranmıştır (Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları, 2014).

3.2.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Gençlere finansal konularda erken yaşlarda ve programlı bir şekilde finansal eğitim verilmesi onlarda belirli düzeyde finansal farkındalık ve finansal yeterlilik oluşumuna katkıda bulunacaktır. İlköğretim ve ortaöğretim ders içeriklerinde temel finans konularına yer verilmesi bu açıdan önem taşımaktadır (Satoğlu, 2014: 44).

Ülkemizde finansal eğitime yönelik dersler (girişimcilik, ekonomi, işletme) ortaöğretim düzeyinde seçmeli ders olarak verilmekte ve çeşitli kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, özel bankalar tarafından okullarda finansal eğitim programları düzenlenmektedir. Finansal okuryazarlık seviyesinin artırılabilmesi için finans eğitiminin okullarda seçmeli ders olarak verilmesi yerine her öğrenciye ders olarak okutulması gerekmektedir. Diğer taraftan ilköğretim çağından itibaren öğrencilerde tasarruf ve yatırım bilinci oluşturabilmek için etkin finansal eğitim programları oluşturulmalı ve ilgi çekici materyaller ile eğitim desteklenmelidir.

3.2.1.2. Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Aile ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından ailelerin finansal refahına katkıda bulunmak amacıyla kitap hazırlanmıştır. Kitap finansa giriş, bütçeleme, tasarruf, kredi kartı kullanımı, kredi kullanımı ve finansal müzakere başlıkları altında oluşturulmuş olup bireylerin ve ailelerin finansal okuryazarlığının artırılmasına katkıda bulunmaktadır. Kitapta temel finansal kavramlar, finansal sistemin işleyişi, finansal ürün ve hizmetler, aile bütçesinin oluşturulması ve uygulanması özet bir şekilde anlatılmakta olup görsel öğelerle anlatılanlar desteklenmektedir (Şarlak, 2011).

İstanbul Sanat ve Meslek Edinme Kurslarının (İSMEK), İstanbul Büyük Şehir Belediyesi'nin ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ortak çalışmalarıyla Doğuş grubu sponsorluğunda "Para Durumu" platformu kapsamında "İstanbul Finans Merkezi Yolunda Hedef 20 Kadın" projesi ile 20 bin ev kadınına finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir. İSMEK tarafından yaygınlaştırılması planlanan eğitimlerin 2023 yılına kadar yaklaşık olarak 2 milyon kadına ulaştırılması beklenmektedir (<http://www.ismek.ist/tr/default.aspx>, Erişim Tarihi: 29.03.2017).

3.2.1.3. Merkez Bankası Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Merkez bankaları finansal eğitim faaliyetlerinin “olmazsa olmaz” parçalarından biridir. Dünya genelinde bakıldığında merkez bankalarının ya kanuni bir zorunluluk olarak, ya finansal eğitim kavramının finansal istikrar ile yakın ilişkisinden dolayı ya da kurumsal olarak sahip oldukları bilgi birikimi, tecrübe, güvenilirlik nedeniyle çeşitli şekillerde ve değişik oranlarda da olsa, finansal eğitim faaliyetlerinin mutlaka içinde oldukları görülmektedir (TCMB, 2011).

TCMB tarafından 2011 yılında finansal erişim, finansal okuryazarlık ve finansal eğitimin önemini anlatan “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” adlı kitapçık yayınlanmıştır.

3.2.1.4. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) web sitesinde yayınladığı istatistik, faaliyet raporu, araştırma raporu, akademik çalışma, makale, yatırımcı bilgilendirme raporu, kitapçık ve çeşitli yayınlarla tüketici ve yatırımcıları bilgilendirmektedir. Ayrıca kurum tarafından çeşitli seminer, panel ve konferanslar düzenlenerek bireylerin finans ve sermaye piyasaları hakkındaki farkındalıkları ve bilgileri arttırılmaktadır (<http://www.spk.gov.tr/> Erişim Tarihi: 01.04.2017).

Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu vasıtası ile finans eğitim faaliyetleri yürütmekte ve eğitim sonunda sınav ile lisans vermektedir. Sermaye Piyasası Kurulu tarafından verilen yetki çerçevesinde sermaye piyasalarının dünya standartlarına ulaşabilmesi adına gerçekleştirilen eğitim programlarıyla; sermaye piyasası profesyonellerinin mesleki bilgi ve yetkinliklerinin artırılması, nitelikli işgücünün bir üst seviyeye taşınması hedeflenmektedir. Sermaye piyasası çalışanlarının sahip oldukları lisans belgelerinin geçerliliğini koruyabilmeleri için güncel konuları da kapsayan lisans yenileme eğitimleri dijital platformda lisans sahiplerine sunulmaktadır.

SPK tarafından oluşturulan “Yatırım Yapıyorum ” adlı internet sitesinde sermaye ve finans piyasaları hakkında temel bilgiler, yatırım araçları, yatırım

yapılırken dikkat edilmesi gereken hususlar, yatırımcıların ihtiyacı olan mevzuat bilgileri gibi hususlar sunulmakta; videolar ve sanal yatırımlar ile verilen eğitim desteklenmektedir.

3.2.1.5. Borsa İstanbul Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Borsa İstanbul ile Anadolu Üniversitesi arasında borsa ve sermaye piyasalarına yönelik finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi amacı ile programlar ve eğitim çalışmalarının gerçekleştirilmesi için protokol imzalanmıştır. Bu protokole bağlı olarak 2013 yılı bahar döneminden itibaren Anadolu Üniversitesi tarafından Temel Düzey Finansal Okuryazarlık ve İleri Düzey Finansal Okuryazarlık programları kapsamında bireylere e-sertifika verilmektedir (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016: 186).

Borsa İstanbul, lisans ve yüksek lisans öğrencilerine yönelik olarak her biri iki hafta süren eğitim programları düzenleyerek gençlerin sermaye piyasası ve Borsa İstanbul'un işleyişi hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamaktadır.

Bireylerin finansal okuryazarlığının ve sermaye piyasaları hakkında bilgi düzeyinin artırılması amacı ile Borsa İstanbul tarafından "Bilinçli Yatırımcı" adlı internet sitesi oluşturulmuştur. İlgili internet sitesinde bireyler ücretsiz üyelik ile eğitimlere katılabilmekte ve güncel bilgilere ulaşabilmektedir.

3.2.1.6. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Kamu kurumu niteliğinde, özdüzenleyici bir meslek kuruluşu olan Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB), Sermaye Piyasası Kanunu ile 11 Şubat 2001'de kurulmuş ve Nisan 2001'de faaliyete geçmiştir. Sermaye piyasasında faaliyette bulunan tüm banka, aracı kurum, portföy yönetim şirketleri ve yatırım ortaklıkları birlik üyesidir. Birliğin amacı sermaye piyasaları ve aracılık faaliyetlerinin gelişimine katkı vermek, birlik üyelerinin dayanışma ve disiplin içinde çalışmasını sağlamak, haksız rekabetin önüne geçmek ve mesleki konularda üyelerin aydınlanmasına öncülük etmektir.

TSPB yaptığı çalışmalar ile finansal eğitim faaliyetlerine destek vermektedir. Birlik içerisinde oluşturulan Finansal Eğitim aXiyon Takımı finansal eğitim faaliyetleri kapsamında “Param ve Ben” adlı internet sitesini Aralık 2012’de kurmuştur. “Param ve Ben” adlı internet sitesi ile düzenli tasarruf ve tasarrufu arttıracak üç aşamalı eğitim programı geliştirilmiştir. Program kapsamında tasarruf etmenin yolları, yatırım araçları ve yatırımların takibi konusunda her seviyeden bireye bilgi verilmesi planlanmaktadır. Sitede bireylerin finansal okuryazarlığına olumlu katkılar sağlayacak video, kısa filmler ve başarı hikâyeleri sunulmaktadır (<http://paramveben.org/>, Erişim Tarihi: 31.03.2017).

3.2.1.7. İstanbul Finans Merkezi Projesi Kapsamında Yürütülen Faaliyetler

İstanbul’u öncelikli olarak bölgesel nihai olarak da küresel finans merkezi durumuna getirebilmek vizyonu ile 2010-2012 dönemini kapsayan Orta Vadeli Program uyarınca hükümet tarafından İstanbul Finans Merkezi Projesi oluşturulmuştur. İstanbul Finans Merkezi projesi kapsamında strateji ve eylem planları oluşturulmuştur. Söz konusu stratejiler incelendiğinde öncelik 19 başlığı ile finans alanında insan kaynakları ve eğitim politikaları belirlenmesinin önemi vurgulanmıştır. Proje ile finans alanındaki eğitim politikaları kapsamında; ilköğretim ve ortaöğretimde yabancı dil eğitiminin ve finansal okuryazarlığın artırılması amacıyla müfredatın geliştirilmesi, üniversitelerdeki mevcut programların içeriklerinin iş dünyası ile işbirliği içinde güncellenmesi, üniversite yatırımcı işbirliğinin teşvik edilmesi, finans alanında ihtiyaca göre eğitimcilerin ve akademisyenlerin yetiştirilmesi gibi eylemlerin hayata geçirilmesi hedeflenmektedir (İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı, 2009).

3.2.2. Bağımsız Kuruluşlar Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasına yönelik faaliyet göstermekte olan özel sektör kuruluşları ve sivil toplum örgütleri bulunmaktadır. Bu bölümde kamunun idari yapısı içerisinde bulunmayan bu kurumlarının finansal okuryazarlık üzerine yapmış oldukları ve yapmakta oldukları faaliyetlere yer verilecektir.

3.2.2.1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) Tarafından Yürütölen Faaliyetler

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) Kasım 2012’de kurulmuştur ve ölkemizde finansal okuryazarlık konusunda kurulan ilk ve tek dernektir. Derneğin amacı tüzüğünde “ kişinin para kullanımını ve yönetimi hakkında bilgiyle değerlendirme yapabilmesi ve etkili karar verebilmesi için finansal okuryazarlık faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve geliştirilmesini sağlamak ve bu konuda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlara destek vermek amacı ile çalışmalar yapmak, bireylerin finansal okuryazarlık bilincinin ve finansal farkındalıklarının arttırılarak yerel ve ulusal düzeyde toplumsal gelişmeye katkı sağlamak ” şeklinde belirtilmiştir (<http://www.fo-der.org/>, Erişim Tarihi: 31.03.2017).

Foder’in hederleri şunlardır :

- Finansal erişime %10 ’luk bir katkıda bulunmak
- Bankacılık sisteminin yaygınlaştırılmasına ve tasarruf oranlarının arttırılmasına katkıda bulunmak
- Finansal okuryazarlığın eğitim müfredatına dâhil edilmesini sağlamak
- Öncelikli olarak kadınların ve çocukların finansal sisteme dâhil edilmesi ve finansal okuryazarlıklarının arttırılmasına katkıda bulunmak.

Haziran 2014’de yayınlanan Başbakanlık genelgesine ilişkin olarak oluşturulan Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması ve Eylem Planlarında Foder’in görevleri şu şekilde belirtilmiştir (Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları, 2014):

- Finansal eğitim faaliyetleri için ortak bir internet sitesi oluşturulması ve finansal eğitimlerin sosyal medya aracılığı ile duyurulması, paylaşılması
- Finansal eğitim materyallerinin oluşturulması
- Konferans, seminer, TV-radyo programları ve yarışmalar ile finans üzerine ilginin arttırılması

- Ev hanımlarının finansal konularda bilinçlendirilmesi.

Doğuş grubu öncülüğünde ve Milli Eğitim Bakanlığı, Foder ve Para Durumu'nun katkıları ile 2012 yılında "3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi Programı" başlatılmıştır. 2017 yılı sonunda tamamlanması planlanan proje ile 500.000 çocuga finansal eğitim verilmesi planlanmaktadır. 3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi Programı kapsamında verilen eğitimler 3 ayrı grubu içine alacak şekilde tasarlanmıştır. Öğrencilere verilen finansal okuryazarlık eğitimlerinin etkisinin artması için programa öğretmenler de dâhil edilmiş ve öğretilerin alışkanlığa dönüşmesi için de eğitim alan çocukların ailelerine de program kapsamında finansal okuryazarlık eğitimi verilmektedir. 3 Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitimi Programı görsel materyaller ve eğitici tiyatro etkinlikleri ile desteklenmektedir. Profesyonel tiyatro oyuncularının drama yöntemi ile katkıda bulunduğu eğitimlerde çocuklara hayal, hedef, para, birikim, tasarruf, istek, ihtiyaç gibi kavramlar derinlemesine anlatılmaktadır (<http://3kumbara.org/>, Erişim Tarihi: 31.03.2017).

3.2.2.2. Türkiye Ekonomisi Bankası Tarafından Yürütülen Faaliyetler

Türkiye Ekonomi Bankası (TEB) tarafından "ekonomi ailede başlar" düşüncesi ile bireylerin ve toplumun finansal okuryazarlığını arttırmak ve ölçülebilir hale getirmek için 2012 yılında "TEB Aile Akademisi" kurulmuştur. TEB Aile Akademisinde bütçe oluşturma ve yönetimi, giderlerin kontrolü, borç yönetimi, yatırım stratejileri, kredi kartı kullanımı ve bireysel emeklilik gibi konularda bilgi verilmektedir.

Eğitimler eğitimci sertifikasına sahip gönüllü banka çalışanları tarafından verilmektedir. Akademi tarafından 2016 yılsonu itibari ile 225 bin kişiye ücretsiz finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir. Ayrıca TEB Aile Akademisi tarafından hazırlanan online eğitimler www.teb.com.tr internet adresinden verilmektedir (<https://www.teb.com.tr/>, Erişim Tarihi: 04.04.2017).

3.2.2.3. ING Bank Tarafından Yürütülen Faaliyetler

İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile birlikte ING BANK tarafından devlet okullarının ilkokul 3. ve 4. sınıfı öğrencilerine yönelik olarak “ Turuncu Damla” finansal okuryazarlık programı yürütülmektedir. Programın amacı tasarruf alışkanlığının çocuklara kazandırılması ve çocuklarda davranışsal değişimlerin oluşturulabilmesidir. 2012-2013 bahar döneminde başlayan Turuncu Damla finansal okuryazarlık programı ile 2014-2015 dönemiyle beraber 7 ilde 198 okulda yaklaşık olarak 23.500 öğrenciye finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir. Proje kapsamında www.turuncudamla.com internet adresinde çocuklar için online eğitimler de verilmektedir (<http://www.turuncudamla.com/>, Erişim Tarihi 04.04.2017).

ING BANK ve Sabancı Üniversitesi işbirliği ile üçer aylık periyotlarla 2011 yılından itibaren Türkiye'nin tasarruf eğilimleri ölçülmektedir. 2016 yılının son çeyreğinde kentlerde yaşayan 18 yaş üstü 2.400 kişinin katılımı ile yapılan araştırmada ülkemizde tasarruf sahipliği oranı %14,5 olarak belirlenmiştir. Tasarruf yapmayan bireylerin %82'si gelir yetersizliği ile tasarruf yapamadıklarını belirtirken tasarruf yapanların en çok tercih ettikleri tasarruf aracı %30 ile bireysel emeklilik olarak ortaya konmuştur (<http://www.tasarrufegilimleri.com/>, Erişim Tarihi 04.04.2017).

3.2.2.4. Paramı Yönetebiliyorum Projesi

Paramı Yönetebiliyorum Projesi gençlerin kendileri için sağlıklı bir finansal gelecek oluşturmaları ve böylece sürdürülebilir kalkınma sürecine katkı sağlanması hedeflenmektedir. “Paramı Yönetebiliyorum” projesi; T.C. Kalkınma Bakanlığı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP), Habitat Derneği, Visa Europe Türkiye ve üye bankalarının katılımıyla geliştirilerek, 2009 yılının Aralık ayında hayata geçirilmiştir. Proje 15-30 yaş arası gençlerin, kişisel mali kaynaklarını bütçelemelerine ve finans hizmetlerini doğru kullanmalarına destek olacak bir eğitim olanağı sunmayı amaçlamaktadır. 15.04.2016 tarihi itibari ile Paramı yönetebiliyorum Projesi kapsamında 1.034 gönüllü eğitmen ile 160.000 bireye finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir (<http://habitatderneği.org/>, Erişim Tarihi 05.04.2017). Diğer taraftan www.paramiyonetebiliyorum.net internet sitesinde liseli,

üniversiteli, yetişkin ve girişimciler için online finansal eğitim verilmekte, sitede finansal okuryazarlık ve para yönetim becerileri üzerine faydalı bilgiler sunulmaktadır (http:// www.paramiyonetebiliyorum.net, Erişim Tarihi 05.04.2017).

3.3. Finansal Okuryazarlık İle İlgili Literatür Çalışmaları

21.yy'da finansal okuryazarlık giderek artan bir öneme sahiptir ve bu alanda yapılan çalışmalar azımsanmayacak derecede artmaktadır. Çalışmamızın bu bölümünde finansal okuryazarlık konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası boyutta yapılmış bilimsel çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Danes ve Hira (1987) finansal okuryazarlık üzerine yaptıkları çalışmada kredi kartı, kredi ve sigorta gibi konularda üniversite öğrencilerinin finansal bilgi düzeylerini araştırmışlardır. Araştırma sonucunda üst sınıflarda finansal okuryazarlığın daha yüksek olduğu ve erkeklerin bayanlara göre daha fazla finansal bilgiye sahip olduğu ortaya çıkmıştır.

Bernheim, Garrett ve Maki (1997) çalışmalarında bir yatırım bankasının veri tabanından yatırımcı verilerini analiz etmişlerdir. Çalışmalarının sonucunda tasarruf eğilimleri ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ve finansal eğitiminin artmasının genç yatırımcıların tasarruf davranışlarını olumlu yönde etkilediği sonucuna varmışlardır.

Chen ve Volpe (1998) 924 üniversite öğrencisine uyguladıkları finansal okuryazarlık anketi ile finansal bilgi düzeyinin öğrencilerin finansal kararlarını nasıl etkilediğini araştırmışlardır. Anket sonucuna göre öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, eğitim düzeyleri ve etnik kökenleri ile finansal okuryazarlıkları arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıktığı ve finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin finansal kararlar almakta daha çok zorlanmakta oldukları sonucuna varmışlardır.

Hogart (2002), ABD'deki yetişkinlerin finansal okuryazarlık seviyesini tespit etmek için yaptığı çalışma sonucunda düşük gelirli olanların ve eğitim seviyesi düşük olanların daha az finansal bilgiye sahip oldukları sonucuna varmıştır.

Chen ve Volpe (2002) ABD’de yüksekokul ve üniversite öğrencilerine yaptıkları anket ile öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini araştırmışlardır. Anketler üzerinde yapılan analiz sonucunda kadınların erkeklere göre daha az finansal bilgiye sahip olduğu ve kadınların finansal konuları öğrenme isteğinin erkeklere oranla daha az olduğunu tespit etmişlerdir.

Jorgensen (2007) üniversite öğrencilerinin üzerinde yaptığı finansal okuryazarlık araştırmasında öğrencilerin finansal bilgi, tutum ve davranışlarında ailelerinin yüksek oranda etkilerinin olduğunu tespit etmiştir.

Lusardi ve Mitchell (2008) yaptıkları çalışmada katılımcıların emeklilik planlarına ve tasarruflarına ilişkin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçen çeşitli sorular sormuşlardır. Araştırma neticesinde planlama ile finansal okuryazarlık seviyesinin ilişkili olduğu ve finansal okuryazarlık seviyesi düşük bireylerin emeklilik için başarılı planlar yapmadıkları, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek bireylerin ise daha başarılı emeklilik planları yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Robb ve Sharpe (2009) üniversite öğrencilerine uyguladıkları anket çalışmasının analiz sonuçlarına göre kredi kartı borçlanma davranışları ile finansal bilgi düzeyi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ve finansal okuryazarlık seviyesi daha yüksek olan öğrencilerin kredi kartı borçlanma davranışlarının daha dengeli olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Tamimi ve Kalli (2009) Birleşik Arap Emirliklerinde 600 bireysel yatırımcı üzerinde yaptıkları finansal okuryazarlık anketi sonucunda finansal okuryazarlık seviyesinin gelir düzeyi, eğitim seviyesi ve iş ortamı aktivitelerinden etkilendiğini tespit etmişlerdir. Yüksek eğitim seviyesi ve gelir düzeyine sahip bireylerin diğer bireylerden finansal okuryazarlık seviyesi olarak daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Diğer taraftan yaş faktörünün finansal okuryazarlık seviyesine etki etmediği fakat cinsiyetin finansal okuryazarlık seviyesine önemli derecede etki ettiği ve kadınların erkeklerden daha düşük finansal okuryazarlık seviyesinde olduğu tespit edilmiştir.

Temizel (2010) ülkemizdeki mavi yakalı çalışanlarının finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için yaptığı çalışmada Eskişehir Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren 5 işletmede 1452 çalışana anket uygulamıştır. Çalışma sonucunda mavi yakalı çalışanların finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi için yapılacak çalışmaların mavi yakalıların yanı sıra onlara finansal hizmet tedarikçisi olan finansal kurumları ve bu kurumların faaliyet gösterdiği ekonomiyi de olumlu olarak etkileyeceği ileri sürülmektedir.

Akyol (2010) ülkemizde özel bankacılık alanında faaliyet gösteren 375 bankacılık çalışanına 34 sorudan oluşan finansal okuryazarlık anketi uygulanmıştır. Çalışmanın sonucunda finans sektörünün içinde yer alan ve bu konuda eğitim almış bankacılık çalışanlarının dahi finansal farkındalıklarının geliştirilmeye ihtiyaç gösteren yönlerinin bulunduğu ortaya çıkmıştır.

Asong ve Gyensare (2012) Gana’da bir devlet üniversitesinde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemek için yaptıkları araştırmada finansal okuryazarlık düzeyinin yaş ve iş tecrübesi ile pozitif ilişkili olduklarını tespit etmişlerdir.

Er ve diğerleri (2014) tarafından yapılan çalışma lisans eğitiminde verilen ders içeriklerinin finansal okuryazarlığa etkisini ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Çalışmada finansal kavramları ve teknikleri tanıma imkânı bulan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri ile Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesi karşılaştırılmıştır. Çalışma sonucuna göre öğrencilerin % 31,7’si yüksek, %30,1’i orta, %16’sı ise düşük seviyede finansal okuryazarlık düzeyine sahiptir. %22,2’lik kısım ise herhangi bir grup içinde yer almayan sapan gözlemlerdir. Diğer taraftan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri Mühendislik Fakültesi öğrencilerine göre daha yüksek seviyede finansal okuryazarlığa sahiptir.

Satoğlu (2014) yaptığı doktora tez çalışmasında 18 sorudan oluşan finansal okuryazarlık anketini elektronik ortamda yaklaşık olarak 500 kişiye ulaştırmış ve geri dönüş yapan 133 ankete göre eğitim ile finansal okuryazarlık seviyesinin artması arasında pozitif yönde bir bağlantı olduğu ve finansal okuryazarlık seviyesinin

artmasının bireysel yatırımcıların korunma düzeylerini arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aytekin ve Sakarya (2015) Balıkesir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme ve İktisat bölümü 3'üncü ve 4'üncü sınıf öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ve para yönetimi davranışlarını araştırdıkları çalışmalarında 30 sorudan oluşan bir anket kullanmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre öğrencilerin % 90'ı para harcama ve yönetme bilgilerinin kaynağı olarak ailelerini göstermekte ve sadece % 4'ü bilgi kaynağı olarak okulu göstermektedir. Öğrencilerin finansal bilgi kaynağı olarak yoğun bir şekilde ailelerini göstermeleri finansal eğitim konusunun yeniden ele alınarak teorik bilgilerin gündelik hayata uygulanacağı modellerin ortaya konulması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmıştır.

Öztürk ve Demir (2015) Süleyman Demir Üniversitesi akademik personelinin üzerinde yapmış oldukları finansal okuryazarlık araştırmasında akademisyenlerin %59'unun finansal okuryazar olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya göre akademisyenlerin %63.7'sinin para yönetimi ile ilgili tutumlarını ailelerinden öğrendikleri ve %49.5'i gibi büyük bir kısmının bütçe ve finansal plan yapmadığı görülmektedir. Ayrıca birçok çalışmanın aksine gelir seviyesi yükseldikçe finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmediği görülmektedir.

Bayram (2015) Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve Porsuk Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesini ölçmek için yaptığı çalışmasında 600 öğrenciye anket uygulamıştır. Ankete katılan öğrencilerden finansal durumunu yönetmekte oldukça başarılıyım ve orta düzeyde başarılıyım diyenlerin oranı % 90'ı aşmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre genel olarak öğrenciler finansal okuryazarlık düzeyleri düşük olmasına rağmen bu durumun farkında değildir. Diğer taraftan finansal eğitim alan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin Porsuk Meslek Yüksek Okulu öğrencilerine göre finansal olarak daha bilinçli olduğu ve daha yüksek düzeyde finansal okuryazar oldukları ortaya çıkmıştır. Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyine etkisini göstermesi bakımından bu sonuç önem taşımaktadır.

Kılıç, Ata ve Seyrek (2015) öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesinin tespit edilmesi amacı ile Gaziantep Üniversitesi'nde 480 öğrenciye literatürde kullanılan sorulardan oluşturulmuş anketi uygulamışlardır. Çalışma sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri % 48 olarak belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyeleri bayan öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca kredi kartı ve internet bankacılığı kullanımının finansal okuryazarlık seviyesi ile ilişkili sonucuna ulaşılmıştır.

Yardımcıoğlu ve Yörük'ün (2016) Kahramanmaraş'ta çalışan kesim üzerinde yaptıkları finansal okuryazarlık araştırmasının sonuçlarına göre cinsiyet ve yaş ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunmamakta fakat eğitim durumu ve gelir durumu ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki vardır. Ayrıca bireysel emeklilik sistemine katılanların katılmayanlara göre, internet bankacılığı kullananların kullanmayanlara göre finansal okuryazarlık düzeyi daha yüksektir ve finansal okuryazarlık ile finansal farkındalık arasında ilişki bulunmaktadır.

Barış (2016) öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin bireysel bütçeleme davranışları üzerindeki etkisini Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine anket uygulayarak araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda finansal okuryazarlık düzeyi ile bütçeleme davranışı arasında anlamlı farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre öğrencilerin %33,5'i düşük düzeyde, %33,4'ü orta düzeyde ve %30,1'i ise yüksek düzeyde finansal okuryazardır. Öğrencilerin temel düzey finansal okuryazarlıklarının düşük olmadığı ancak ileri düzey finansal okuryazarlıklarının düşük olduğu belirlenmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlığın sadece cinsiyet faktörü açısından farklılaştığı, birçok çalışmanın aksine kız öğrencilerin finansal okuryazarlığının erkeklerden yüksek olduğu tespit edilmiştir.

4. MÜHENDİSLERDE FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN BİR ARAŞTIRMA

Bu bölümde mühendisler üzerinde yapılmış olan finansal okuryazarlık anketi ve analizi sonuçları üzerinde durulmuştur.

4.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Çalışmanın amacı Bandırma ilçesinde bulunan mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetim becerilerinin incelenmesidir. Bu çalışmada mühendislerin para yönetim becerileri, finansal kavramlar hakkındaki bilgi düzeyleri, finansal farkındalıkları, finansal tutum ve davranışları incelenerek bunlara etki eden faktörler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırma mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetim becerilerinin incelenmesine yönelik bir araştırma olup Bandırma ilçesinde yaşayan mühendisler araştırmanın genel kapsamını oluşturmaktadır.

4.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmada verilerin toplanması sürecinde belirlenen amaçlar doğrultusunda literatürden faydalanarak nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan anket uygulaması kullanılmıştır. Toplam 46 sorudan oluşan ankette açık uçlu sorulara yer verilmemiş, anket uygulaması öncesinde ankette yer alan ifadelerin güvenilirliği açısından anket farklı bireylere uygulanmış ve katılımcıların katkıları ile anket formu yeniden düzenlenmiştir.

Anket uygulaması 15.03.2017-27.04.2017 tarihleri arasında gerçekleştirilmiş ve toplam 125 anket yapılmış, bu anketlerden 21'i katılımcıların soruların %50'sinden fazlasına eksik yanıt vermeleri sebebi ile kapsam dışında bırakılmış, toplam 104 anket ile çalışmaya devam edilmiştir.

Çalışmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package For The Social Science) programı ile analiz edilmiştir.

4.2.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan 104 kişinin demografik özellikleri incelenmiş ve Tablo 3'te ilgili verilere ilişkin frekans ve yüzde analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan 104 kişinin % 71,2'si evli % 28,8'i ise bekârdır. 35-45 yaş grubundaki bireyler % 43,3 ile katılımcıların yoğunluğunun en yüksek olduğu yaş grubunu ve 18-25 yaş grubu katılımcıların yoğunluğunun en az olduğu yaş grubunu oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerden % 2,9'u yüksek lisans mezunu, % 97,1'i lisan mezundur. Katılımcıların gelir düzeyine bakıldığında; gelir düzeyi 3500-5000 TL olanlar % 40,4 ile sayıca en yüksek ağırlığa sahip gelir düzeyi grubu, gelir düzeyi 1500-2500 TL olanlar ise % 1,9 ile sayıca en düşük ağırlığa sahip gelir grubunu oluşturmaktadır. Katılımcıların %52,9'unun ailesi büyükşehirde yaşamakta, % 5,8'inin ailesi ise köyde yaşamaktadır. Katılımcıların iş deneyimine bakıldığında 10-15 yıl arası iş deneyimi olanlar % 34,6 ile en yüksek ağırlığa sahip grubu oluşturmaktadır.

Tablo 3: Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular

Demografik Özellikler		Frekans	Yüzde
Medeni Durum	Evli	74	71,2
	Bekar	30	28,8
	Toplam	104	100
Yaş	18-24	2	1,9
	25-35	41	39,4
	35-45	45	43,3
	45 yaş üstü	16	15,4
	Toplam	104	100
Öğrenim Durumu	Lisans	101	97,1
	Lisansüstü	3	2,9
	Toplam	104	100
Ailenin Eğitim Durumu	İlkokul	47	45,2
	Ortaokul	8	7,7
	Lise	24	23,1
	Önlisans	3	2,9
	Lisans	22	21,2
	Toplam	104	100
Ailenin Yerleşim Yeri	Köy	6	5,8
	İlçe	27	26
	İl	16	15,4
	Büyükşehir	55	52,9
	Toplam	104	100
İş deneyimi	0-5 yıl	21	20,2
	5-10 yıl	21	20,2
	10-15 yıl	36	34,6
	15 yıl üstü	26	25
	Toplam	104	100
Aylık Gelir Düzeyi	1500-2500 TL	2	1,9
	2500-3500 TL	7	6,7
	3500-5000 TL	42	40,4
	5000-8000 TL	39	37,5
	8000 TL'den fazla	14	13,5
	Toplam	104	100

4.3. Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerilerine İlişkin Frekans Analizleri

Tablo 4: Finansal okuryazarlık ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?

	Frekans	Yüzde
Evet	16	15,4
Hayır	88	84,6
Toplam	104	100,0

“Finansal okuryazarlık ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?” sorusuna katılımcıların %84,6 gibi yüksek bir çoğunluğu hayır cevabı verirken %15,4’ü evet cevabını vermiştir.

Tablo 5: Finansal okuryazarlık eğitiminin sizin için faydalı olacağını düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	86	82,7
Hayır	18	17,3
Toplam	104	100

“Finansal okuryazarlık eğitiminin sizin için faydalı olacağını düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların 82,7’si evet cevabı verirken %17,3’ü hayır cevabı vermiştir.

Tablo 6: Finansal terimleri karmaşık buluyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	66	63,5
Hayır	38	36,5
Toplam	104	100,0

Katılımcıların % 63,5'i finansal kavramları karmaşık bulmakta iken %36,5'i ise finansal kavramları karmaşık bulmamaktadır.

Tablo 7: Finansal kayıtlarınızı (fatura ödemeleri, banka makbuzları, harç ödemeleri gibi) ne kadar süreyle saklarsınız?

	Frekans	Yüzde
Sürekli Olarak Saklarım	21	20,2
Hiç Saklamam	11	10,6
Belli Bir Süre Saklar Atarım	49	47,1
Bazı Kayıtları Saklarım	23	22,1
Toplam	104	100,0

“Finansal kayıtlarınızı (fatura ödemeleri, banka makbuzları, harç ödemeleri gibi) ne kadar süreyle saklarsınız?” sorusuna katılımcıların %47,1'i belli bir süre saklar atarım, %22,1'i bazı kayıtları saklarım, %20,2'si Sürekli Olarak Saklarım ve %10,6'sı hiç saklamam şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 8: Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
Oldukça Başarılıyım	23	22,1
Orta Düzeyde Başarılıyım	62	59,6
Başarısızım	12	11,5
Oldukça Başarısızım	7	6,8
Toplam	104	100,0

Katılımcıların % 59,6'sı finansal durumunu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğunu düşünmektedir. Bu oran Akyol (2010)'un 375 özel banka çalışanı üzerinde yaptığı çalışma ile benzerlik göstermektedir. İlgili çalışmada katılımcıların 61,8'i finansal durumunu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğunu düşünmektedir. Bununla beraber Sakarya ve Aytekin (2015)'in Balıkesir Üniversitesi İİBF İşletme

ve İktisat bölümü öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada ankete katılan öğrencilerin %60,7'si finansal durumunu yönetmede orta düzeyde başarılı olduğunu düşünmektedir.

Tablo 9: Para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarınızı nereden öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
Ailemden	65	62,5
Okuldan	7	6,7
Arkadaşlarımdan	6	5,8
Kitap Dergi ve İnternet Gibi Kaynaklardan	26	25,0
Toplam	104	100,0

Katılımcıların % 62,5'i para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarını ailelerinden aldıklarını beyan etmişlerdir. Sakarya ve Aytekin (2015)'in yapmış oldukları çalışmada da para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarına en yüksek oranda etki eden faktörün aile olduğu görülmektedir. Ailenin para yönetimi konusunda en önemli bilgi kaynağı olarak görülmesi çocuk yaşlarda ailede finansal eğitimin başlaması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Tablo 10: Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranır mısınız?

	Frekans	Yüzde
Evet	82	78,8
Hayır	22	21,2
Toplam	104	100,0

Katılımcıların % 78,8'i "Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranır mısınız?" sorusuna evet cevabı verirken % 21,2'si hayır cevabı vermiştir.

Tablo 11: Faturalarınızı zamanında öder misiniz?

	Frekans	Yüzde
Her Zaman	61	58,7
Genellikle	31	29,8
Nadiren	10	9,6
Hiçbir Zaman	2	1,9
Toplam	104	100,0

“Faturalarınızı zamanında öder misiniz?” sorusuna katılımcıların %58,7’si her zaman, %29,8’i genellikle, %9,6’sı nadiren ve %1,9’u hiçbir zaman cevabını vermiştir.

Tablo 12: Gelirinizden en yüksek payı alan harcama aşağıdakilerden hangisidir?

	Frekans	Yüzde
Eğitim	10	9,6
Ulaşım	6	5,8
Sağlık	2	1,9
Yiyecek, içecek	61	58,7
Kira	15	14,4
Eğlence	5	4,8
Giyim	5	4,8
Toplam	104	100,0

“Gelirinizden en yüksek payı alan harcama aşağıdakilerden hangisidir?” sorusuna katılımcıların %58,7 gibi büyük çoğunluğu Yiyecek, içecek cevabını verirken, ikinci en çok tercih edilen cevap %14,4 ile kira ve üçüncü en çok tercih edilen cevap ise %9,6 ile eğitim olmuştur.

Tablo 13: Finansal konularda bugüne kadar profesyonel yardım (danışmanlık hizmeti) aldınız mı?

	Frekans	Yüzde
Hiç Almadım	76	73,1
Yalnızca Bir Kez	5	4,8
Birkaç Kez	15	14,4
Birçok Kez	8	7,7
Toplam	104	100,0

“Finansal konularda bugüne kadar profesyonel yardım (danışmanlık hizmeti) aldınız mı?” sorusuna katılımcıların %73,1’i hiç almadım, %14,4’ü birkaç kez , %7,7’si birçok kez, %4,8’i yalnızca bir kez şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 14: Finansal olarak bilgi talebiniz en fazla hangi konuda olmaktadır?

	Frekans	Yüzde
Vergi	29	27,9
Kredi Tahsisi	22	21,2
Sigortacılık	7	6,7
Yatırım	35	33,7
Emeklilik Planı	11	10,6
Toplam	104	100,0

“Finansal olarak bilgi talebiniz en fazla hangi konuda olmaktadır?” sorusuna katılımcıların %33,7’si yatırım, %27,9’u vergi, %21,2’si kredi tahsisi, %10,6’sı emeklilik planı ve %6,7’si sigortacılık cevabını vermiştir.

Tablo 15: Kredi kartınız var mı?

	Frekans	Yüzde
Evet	98	94,2
Hayır	6	5,8
Toplam	104	100,0

“Kredi kartınız var mı? ” sorusuna katılımcıların %94,2’si evet şeklinde cevap verirken, %5,8’i ise hayır cevabı vermiştir.

Tablo 16: Kaç adet kredi kartı sahibisiniz?

	Frekans	Yüzde
1	34	34,7
2	41	41,8
3	14	14,3
3'ten fazla	9	9,2
Toplam	98	100,0

“Kaç adet kredi kartı sahibisiniz?” sorusuna katılımcıların %41,8’i iki adet, %34,7’si bir adet, %14,3’ü üç adet ve %9,2’si ise üçten fazla cevabını vermiştir.

Tablo 17: Ne kadar zamandır kredi kartı kullanmaktasınız?

	Frekans	Yüzde
1-5 yıl	13	13,3
5-10 yıl	33	33,7
10-15 yıl	34	34,7
15 yıldan fazla	18	18,3
Toplam	98	100,0

“Ne kadar zamandır kredi kartı kullanmaktasınız?” sorusuna katılımcıların %34,7’si 10-15 yıl, %33,7’si 5-10 yıl, %18,3’ü 15 yıldan fazla ve %13,3’ü ise 1-5 yıl şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 18: Kredi kart(lar)ınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
1000 TL' den az	22	22,4
1000-3000 TL arası	61	62,2
3000-5000 TL arası	13	13,3
5000-8000 TL arası	2	2,1
Toplam	98	100,0

“Kredi kart(lar)ınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?” sorusuna katılımcıların yüzde 62,2’si 1000-3000TL arası, %22,4’ü 1000TL’den az, %13,3’ü 3000-5000 TL arası, %2,1’i 5000-8000 TL arası şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 19: Kredi kart(lar)ınızın toplam limiti ne kadardır?

	Frekans	Yüzde
3000 TL'den az	11	11,2
3000-6000 TL arası	16	16,3
6000-10000 TL arası	19	19,4
10000-15000 TL arası	24	24,5
15000 TL'den fazla	28	28,6
Toplam	98	100,0

“Kredi kart(lar)ınızın toplam limiti ne kadardır?” katılımcıların sorusuna %28,6’sı 15000 TL'den fazla, %24,5’i 10000-15000 TL arası, %19,4’ü 6000-10000 TL arası, %16,3’ü 3000-6000 TL arası ve %11,2’si ise 3000 TL'den az şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 20: Kredi kart(lar)ınızdan nakit çekme işlemini ne kadar sıklıkla yapıyorsunuz?

	Frekans	Yüzde
Hiç Yapmam	66	67,3
Haftada Bir	3	3,1
Ayda Bir	6	6,1
Nadiren	23	23,5
Toplam	98	100,0

“Kredi kart(lar)ınızdan nakit çekme işlemini ne kadar sıklıkla yapıyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %67,3’ü hiç yapmam, %23,5’i nadiren, %6,1’i ayda bir ve %3,1 haftada bir cevabını vermiştir.

Tablo 21: Kredi kart(lar)ınızın aylık faiz oranını biliyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	44	44,9
Hayır	54	55,1
Toplam	98	100,0

“Kredi kart(lar)ınızın aylık faiz oranını biliyor musunuz?” sorusuna katılımcıların % 55,1’i hayır ve %44,9’u ise evet cevabı vermiştir.

Tablo 22: Kredi kartınız çalınması durumunda ilgili bankaya haber verdiğinizde kartınızdan bilginiz dışında yapılan harcamaların ödemek zorunda olduğunuz tutarı ne kadardır?

	Frekans	Yüzde
150 TL	64	65,3
500 TL	15	15,3
1000 TL	11	11,2
5000 TL	8	8,2
Toplam	98	100,0

“Kredi kartınız çalınması durumunda ilgili bankaya haber verdiğinizde kartınızdan bilginiz dışında yapılan harcamaların ödemek zorunda olduğunuz tutarı ne kadardır?” sorusuna katılımcıların %65,3’ü 150 TL, %15,3’ü 500 TL, %11,2’si 1000 TL ve %8,2’si ise 5000 TL şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 23: Online bankacılık uygulamalarını kullanıyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	100	96,2
Hayır	4	3,8
Toplam	104	100,0

“Online bankacılık uygulamalarını kullanıyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %96,2’si evet cevabını verirken sadece %3,8’i hayır cevabını vermiştir. Online bankacılık kullanım oranının bu kadar yüksek olması mühendislerin teknoloji kullanımı açısından (bilgisayar, internet, mobil bankacılık uygulamaları) iyi durumda olduklarını göstermektedir. Bu duruma etki eden önemli faktörün mühendislerin mesleki olarak teknolojiden sıkça faydalanmaları olduğu düşünülmektedir.

Tablo 24: Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mıdır?

	Frekans	Yüzde
Evet	69	66,3
Hayır	35	33,7
Toplam	104	100,0

“Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mıdır?” sorusuna katılımcıların %66,3’ü evet cevabı verirken %33,7’si ise hayır cevabı vermiştir.

Tablo 25: Bireysel emeklilik (BES) hesabınız var mı?

	Frekans	Yüzde
Evet	43	41,3
Hayır	61	58,7
Toplam	104	100,0

“Bireysel emeklilik (BES) hesabınız var mı?” sorusuna katılımcıların %58,7’si hayır ve %41,3’ü ise evet şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 26: Emeklilik yaşamınızda daha refah olabilmek için aşağıdaki yatırım çeşitlerinden öncelikli olarak hangisini seçersiniz?

	Frekans	Yüzde
Bireysel Emeklilik Primi Ödeme	37	35,6
Her ay döviz alma	22	21,2
Her ay hisse senedi alma	6	5,8
Her ay altın alma	20	19,2
Her ay belirli bir parayı kenara ayırma	19	18,3
Toplam	104	100,0

“Emeklilik yaşamınızda daha refah olabilmek için aşağıdaki yatırım çeşitlerinden öncelikli olarak hangisini seçersiniz?” sorusuna katılımcıların %35,6’sı bireysel emeklilik primi ödeme, %21,2’si her ay döviz alma, %19,2’si Her ay altın alma, %18,3’ü her ay belirli bir parayı kenara ayırma ve %5,8’i ise her ay hisse senedi alma şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 27: Hisse senedi sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?

	Frekans	Yüzde
Hisse Senedi Sahibiyim	17	16,3
Hisse Senedi Sahibi Değilim	29	27,9
Daha Önce Hisse Senedi Alım Satımı Yaptım	21	20,2
Hiçbir Zaman Hisse Senedi Alım Satımı Yapmadım	37	35,6
Toplam	104	100,0

“Hisse senedi sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?” sorusuna katılımcıların %35,6’sı Hiçbir Zaman Hisse Senedi Alım Satımı Yapmadım, %27,9’u Hisse Senedi Sahibi Değilim, %20,2’si Daha Önce Hisse Senedi Alım Satımı Yaptım ve %16,3’ü Hisse Senedi Sahibiyim şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 28: Sizce uzun vadeli hisse senedi yatırımı süresi ne kadardır?

	Frekans	Yüzde
1 ay	6	5,8
6 ay	10	9,6
1 yıl	24	23,1
3 yıl	19	18,2
5 yıl ve üzeri	45	43,3
Toplam	104	100,0

“Sizce uzun vadeli hisse senedi yatırımı süresi ne kadardır?” sorusuna katılımcıların %43,3’ü 5 yıl ve üzeri, %23,1’i 1 yıl, %18,2’si 3 yıl ve %9,6’sı ise 6 ay şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 29: Yatırım fonu sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?

	Frekans	Yüzde
Yatırım Fonu Sahibiyim	19	18,3
Yatırım Fonum Yok	34	32,7
Daha Önce Yatırım Fonu Alım Satımı Yaptım	10	9,6
Hiçbir Zaman Yatırım Fonu Alım Satımı Yapmadım	41	39,4
Toplam	104	100,0

“Yatırım fonu sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?” sorusuna katılımcıların %39,4’ü Hiçbir Zaman Yatırım Fonu Alım Satımı Yapmadım, %32,7’si Yatırım Fonum Yok, %18,3’ü Yatırım Fonu Sahibiyim ve %9,6’sı ise Daha Önce Yatırım Fonu Alım Satımı Yaptım şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 30: Kendinize ait bir eviniz var mı?

	Frekans	Yüzde
Evet	48	46,2
Hayır	56	53,8
Toplam	104	100,0

“Kendinize ait bir eviniz var mı?” sorusuna katılımcıların %53,8’i hayır ve %46,2’si evet şekline cevap vermiştir.

Tablo 31: Ev sahibi olmak ile ilgili aşağıdaki cümlelerden sizin için en uygun olanı hangisidir?

	Frekans	Yüzde
Ev Almak İçin Bütçem Yeterli Değil	15	14,4
Ev Sahibi Olmayı Gerekli Görmüyorum	13	12,5
Ev Satın Almak İçin Para Biriktiriyorum	36	34,6
Ev Sahibi Olmak İçin Kredi Kullanmayı Düşünüyorum	40	38,5
Toplam	104	100,0

“Ev sahibi olmak ile ilgili aşağıdaki cümlelerden sizin için en uygun olanı hangisidir?” sorusuna katılımcıların %38,5’i Ev Sahibi Olmak İçin Kredi Kullanmayı Düşünüyorum, %34,6’sı Ev Satın Almak İçin Para Biriktiriyorum, %14,4’ü Ev Almak İçin Bütçem Yeterli Değil ve 12,5’i Ev Sahibi Olmayı Gerekli Görmüyorum şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 32: Alacağınız krediye karar verirken kendinizi finansal birikim, donanım ve eğitim açısından yeterli buluyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	70	67,3
Hayır	34	32,7
Toplam	104	100,0

“Alacağınız krediye karar verirken kendinizi finansal birikim, donanım ve eğitim açısından yeterli buluyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %67,3’ü evet cevabı verirken %32,7’si ise hayır cevabı vermiştir.

Tablo 33: Kredi kullanırken farklı bankalar arasında masraf ve maliyet karşılaştırması yapabiliyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	91	87,5
Hayır	13	12,5
Toplam	104	100,0

“Kredi kullanırken farklı bankalar arasında masraf ve maliyet karşılaştırması yapabiliyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %87,5’i evet cevabı verirken %12,5 ise hayır cevabı vermiştir.

Tablo 34: Herkesten daha yüksek maliyetle borçlandığınızı düşünüyor musunuz?

	Frekans	Yüzde
Evet	13	12,5
Hayır	91	87,5
Toplam	104	100,0

“Herkesten daha yüksek maliyetle borçlandığınızı düşünüyor musunuz?” sorusuna katılımcıların %87,5’i hayır cevabı verirken %12,5 ise evet cevabı vermiştir.

Tablo 35: Kredi kullanırken en fazla dikkate aldığınız unsur nedir?

	Frekans	Yüzde
Faiz Oranı	19	18,3
Dosya Masrafı	8	7,6
Sigorta	1	1,0
Faiz Oranı+Komisyon+Diğer Giderler	76	73,1
Toplam	104	100,0

“Kredi kullanırken en fazla dikkate aldığımız unsur nedir?” sorusuna katılımcıların % 73,1’i Faiz Oranı+Komisyon+Diğer Giderler, %18,3’ü Faiz Oranı, %7,6’sı Dosya Masrafı ve %1’i sigorta şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 36: Mortgage (ipotekli konut kredisi) kullandınız mı?

	Frekans	Yüzde
Evet	38	36,5
Hayır	66	63,5
Toplam	104	100,0

“Mortgage (ipotekli konut kredisi) kullandınız mı?” sorusuna katılımcıların %63,5’i hayır cevabı verirken %36,5’i ise evet cevabı vermiştir.

Tablo 37: En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hangisidir?

	Frekans	Yüzde
Konut Kredisi	4	3,8
Tüketici (İhtiyaç) Kredisi	12	11,5
Taşıt Kredisi	10	9,6
Kredi Kartından Çekilen Nakit Kredisi	78	75,1
Toplam	104	100,0

“En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hangisidir?” sorusuna katılımcıların %75,1’i Kredi Kartından Çekilen Nakit Kredisi, %11,5’i Tüketici (İhtiyaç) Kredisi, %9,6’sı Taşıt Kredisi ve %3,8’i ise Konut Kredisi şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 38: Ekonomi ve finansal gelişmeleri hangi sıklıkta ve hangi kaynaklardan takip edersiniz?

	Gazete		Televizyon		İnternet		Dergiler		Kitaplar	
	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde	Frekans	Yüzde
Her gün	15	14,4	31	29,8	51	49	2	1,9	2	1,9
Haftada Birkaç kez	28	26,9	46	44,2	39	37,5	6	5,8	4	3,8
Nadiren	49	47,1	26	25	13	12,5	56	53,8	50	48,1
Hiç	12	11,5	1	1	1	1	40	38,5	48	46,2
Toplam	104	100	104	100	104	100	104	100,0	104	100,0

Katılımcıların finansal gelişmeleri takip ettikleri kaynaklar Tablo 38’de gösterilmiştir. Genel olarak bakıldığında her gün takip edilen kaynaklar içinde %49 ile internetin en yüksek paya sahip olduğu, haftada birkaç kez en çok takip edilen kaynağın %44,2 ile televizyon, nadiren de olsa en çok takip edilen kaynağın %53,8 ile dergiler olduğu görülmektedir. Kitapların ise %46,2 ile hiç takip edilmeme oranı en yüksek kaynak olduğu tespit edilmiştir. Sakarya ve Aytekin (2015)’in yapmış oldukları çalışmada da her gün takip edilen kaynaklar içinde internetin en yüksek paya sahip olduğu, haftada birkaç kez en çok takip edilen kaynağın televizyon, nadiren de olsa en çok takip edilen kaynağın dergiler ve kitapların ise hiç takip edilmeme oranı en yüksek kaynak olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 39: Amerikan doları, Euro ve Sterlin arasında en değerli olan para birimi hangisidir?

	Frekans	Yüzde
Amerikan Doları	5	4,8
Euro	17	16,4
Sterlin	82	78,8
Toplam	104	100,0

“Amerikan doları, Euro ve Sterlin arasında en değerli olan para birimi hangisidir?” sorusuna katılımcıların %78,8’i Sterlin, %16,4’ü Euro ve %4,8’i ise Amerikan Doları cevabını vermiştir.

Tablo 40: Konut kredisinde aylık faiz oranı % 1 ise yıllık faiz oranı ne olmalıdır?

	Frekans	Yüzde
% 12'den az	5	4,8
% 12	11	10,6
% 12'den fazla	64	61,5
Fikrim Yok	24	23,1
Toplam	104	100,0

“Konut kredisinde aylık faiz oranı % 1 ise yıllık faiz oranı ne olmalıdır?” sorusuna katılımcıların %61,5’i % 12’den fazla, %23,1’i Fikrim Yok, %10,6’sı %12 ve %4,8’si ise %12’den az cevabını vermiştir.

Tablo 41: Banka hesabınızda 100 TL mevduatınız olduğunu farz edin, yıllık faiz oranı %5, enflasyon oranı %6 ise, bir yıl sonra paranızın alım gücü ne kadar olacaktır?

	Frekans	Yüzde
100 TL	1	1,0
100 TL'den az	74	71,2
100 TL'den fazla	10	9,6
Fikrim Yok	19	18,2
Toplam	104	100,0

“Banka hesabınızda 100 TL mevduatınız olduğunu farz edin, yıllık faiz oranı %5, enflasyon oranı %6 ise, bir yıl sonra paranızın alım gücü ne kadar olacaktır?” sorusuna katılımcıların %71,2’si 100 TL’den az, %18,2’si fikrim yok, %9,6’sı 100 TL’den fazla ve %1’i ise 100 TL cevabını vermiştir.

Tablo 42: Bir Ons altın kaç gramdır?

	Frekans	Yüzde
31,1	11	10,6
32,1	11	10,6
33,1	6	5,8
Bilmiyorum	76	73
Toplam	104	100,0

“Bir Ons altın kaç gramdır?” sorusuna katılımcıların %73’ü bilmiyorum, %10,6’sı 31,1 gr, %10,6’sı 32,1 gr ve %5,8’i ise 33,1 gr şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 43: Yatırım portföyünün çeşitlendirilmesi risk oranını arttırır.

	Frekans	Yüzde
Doğru	23	22,2
Yanlış	43	41,3
Fikrim yok	38	36,5
Toplam	104	100,0

“Yatırım portföyünün çeşitlendirilmesi risk oranını arttırır.” cümlesi için katılımcıların %41,3’ü yanlış, %36,5’i fikrim yok ve %22,2’si ise doğru şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 44: Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.

	Frekans	Yüzde
Doğru	49	47,1
Yanlış	6	5,8
Fikrim yok	49	47,1
Toplam	104	100,0

“Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.” cümlesi için katılımcıların %47,1’i doğru, %47,1’i fikrim yok ve yüzde 5,8’i ise yanlış şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 45: Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının ismi Borsa İstanbul’dur.

	Frekans	Yüzde
Doğru	82	78,8
Yanlış	7	6,7
Fikrim yok	15	14,5
Toplam	104	100,0

“Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının ismi Borsa İstanbul’dur.” cümlesi için katılımcıların %78,8’i doğru, %14,5’i fikrim yok ve %6,7’si yanlış şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 46: Türkiye’de KDV oranı bütün ürünlerde %18’dir.

	Frekans	Yüzde
Doğru	7	6,7
Yanlış	83	79,8
Fikrim yok	14	13,5
Toplam	104	100,0

“Türkiye’de KDV oranı bütün ürünlerde %18’dir.” cümlesi için katılımcıların %79,8’i yanlış, %13,5’i fikrim yok ve %6,7’si doğru şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 47: Katılım Bankaları faizsiz bankacılık hizmeti verirler.

	Frekans	Yüzde
Doğru	61	58,7
Yanlış	8	7,7
Fikrim yok	35	33,6
Toplam	104	100,0

“Katılım Bankaları faizsiz bankacılık hizmeti verirler.” cümlesi için katılımcıların %58,7’si doğru, %33,6’sı fikrim yok ve %7,7’si yanlış şeklinde cevap vermiştir.

Tablo 48: Kavramların Bilinirliği

Kavramlar	İyi Biliyorum	Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum	Hiç Bilmiyorum	Kavramlar	İyi Biliyorum	Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum	Hiç Bilmiyorum
Elektronik Fon Transferi (EFT)	91	11	2	Vadeli Mevduat Hesabı	69	34	1
	87,5	10,6	1,9		66,3	33,7	1
Parite	37	53	14	Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	51	41	6
	35,5	51	13,5		49	45,2	5,8
Bileşik Faiz	61	31	12	Döviz Tevdiat Hesabı	43	49	12
	58,7	29,8	11,5		41,3	47,1	11,6
Basit Faiz	62	33	9	Yatırım Portföyü	47	51	6
	59,6	31,7	8,7		45,2	49	5,8
Devlet Tahvili	45	50	9	DASK Sigortası	84	17	3
	43,3	48,1	8,6		80,8	16,3	2,9
Lot	37	54	13	BES	81	20	3
	35,6	51,9	12,5		77,9	19,2	2,9
Hisse Senedi	54	48	2	Poliçe	63	38	3
	51,9	46,2	1,9		60,6	36,5	2,9
Hazine Bonosu	33	67	4	Hesap Bildirim Cetveli	66	22	6
	31,7	64,4	3,9		73,1	21,2	5,7
Temerrüt Faizi	28	61	15	Varant	11	53	40
	26,9	58,7	14,4		10,6	51	38,5
Yatırım Fonu	47	55	2	Foreks	15	61	28
	45,2	52,9	1,9		14,4	58,7	26,9

Tablo 48’de katılımcıların temel finansal kavramlar hakkındaki bilgi düzeyleri gösterilmiştir.20 finansal kavram içinden mühendislerin en iyi bildikleri kavram Elektronik Fon Transferi (EFT) iken bilirlği en düşük kavram ise varant olarak tespit edilmiştir.

4.4. Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerilerine İlişkin Analiz ve Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde anket ile elde edilen veriler sonucunda yapılan analizler ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 49: Gelir Düzeyi ile Kredi Kartı Kullanımına İlişkin Davranışları Arasındaki İlişkinin Kruskal Wallis Testi İle Analizi

Kruskal Wallis Testi	Aylık gelir düzeyi	N	Mean Rank	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısı	1500-2500 TL	2	55,75	0,084	İlişki yok
	2500-3500	7	57,50		
	3500-5000	38	40,47		
	5000-8000	37	52,53		
	8000'den fazla	14	61,11		
	Total	98			
Kredi Kartına Aylık Ödenen Tutar	1500-2500 TL	2	11,50	0,000	İlişki var
	2500-3500	7	41,14		
	3500-5000	38	41,96		
	5000-8000	37	51,15		
	8000'den fazla	14	75,21		
	Total	98			
Toplam Kredi Kartı Limiti	1500-2500 TL	2	6,00	0,002	İlişki var
	2500-3500	7	34,86		
	3500-5000	38	44,12		
	5000-8000	37	52,18		
	8000'den fazla	14	70,57		
	Total	98			
Kredi Kartından Nakit Çekim Davranışı	1500-2500 TL	2	77,50	0,260	İlişki yok
	2500-3500	7	56,43		
	3500-5000	38	51,95		
	5000-8000	37	45,88		
	8000'den fazla	14	44,96		
	Total	98			

H0: Mühendislerin gelir düzeyi ile kredi kartı kullanımına ilişkin davranışları arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Mühendislerin gelir düzeyi ile kredi kartı kullanımına ilişkin davranışları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Mühendislerin gelir düzeyi ile kredi kartı kullanımına ilişkin davranışları arasındaki ilişki Kruskal Wallis Testi ile analizi edilmiştir. Analiz sonucuna göre mühendislerin gelir düzeyi ile “Kredi Kartına Aylık Ödenen Tutar” ve “Toplam Kredi Kartı Limiti” arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Mean Rank değerleri incelendiğinde kredi kartına aylık ödenen tutar ile kredi kartı toplam limitinin gelir artışına bağlı olarak arttığı görülmektedir. Diğer taraftan gelir düzeyi ile “Sahip Olunan Kredi Kartı Sayısı” ve “Kredi Kartından Nakit Çekim Davranışı” arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. H1 hipotezi kabul edilir ve H0 hipotezi red edilir.

Tablo 50: Düzenli Para Biriktirme Davranışı ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişkinin Mann-Whitney U Testi ile Analizi

Düzenli Para Biriktirme Davranışı	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Gelir Düzeyi	0,021	İlişki var

H0:Mühendislerin düzenli para biriktirme davranışı ile gelir düzeyleri arasında anlamlı ilişki yoktur.

H1:Mühendislerin düzenli para biriktirme davranışı ile gelir düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır.

“H1:Mühendislerin düzenli para biriktirme davranışı ile gelir düzeyleri arasında anlamlı ilişki vardır.” hipotezi p değeri <0,005 olduğundan kabul edilir.

Tablo 51: Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyi İle Bazı Finansal Davranışlar Arasındaki İlişkinin Kruskal Wallis Testi İle Analizi

Finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Finansal kayıtlarımızı saklama alışkanlığı	0,000	İlişki var
Faturaların zamanında ödenme alışkanlığı	0,000	İlişki var
Aylık bütçe yapma ve uygulama alışkanlığı	0,001	İlişki var
Düzenli para biriktirme alışkanlığı	0,002	İlişki var

H0:Finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi ile bazı finansal davranışlar arasında ilişki yoktur.

H1:Finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi ile bazı finansal davranışlar arasında ilişki vardır.

“H1:Finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi ile bazı finansal davranışlar arasında ilişki vardır.” hipotezi p değerleri $< 0,005$ olduğundan kabul edilmiştir. Mühendislerin finansal durumunu yönetme durumundaki başarı algısı bazı finansal davranışlarına etki etmektedir.

Finansal okuryazarlık ve para yönetim becerileri hakkında yapılan birçok çalışmada demografik özelliklerin finansal bilgi ve davranışlarına etkileri araştırılmıştır. Çalışmamızda mühendislerin medeni durum, yaş ve iş deneyimi gibi demografik özellikleri ile finansal kavramların bilinirliği arasındaki ilişki olup olmadığı Ki Kare bağımsızlık testi ile analiz edilmiştir. Bazı kavramların bilinirliği ile ilgili değişkenler arasında ilişki tespit edilmiş bazılarında ise ilişki tespit edilememiştir. Detaylı sonuçlar Tablo 52’de sunulmuştur.

Tablo 52: Medeni Durum, Yaş ve İş Deneyimi ile Kavramların Bilinirliği Arasındaki İlişki Durumunun Ki Kare Bağımsızlık Testi ile Analizi

Kavramlar	Medeni Durum		Yaş		İş Deneyimi	
	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç	Anlamlılık Düzeyi	Sonuç
Elektronik Fon Transferi (EFT)	0,061	İlişki yok	0,130	İlişki var	0,010	İlişki var
Parite	0,297	İlişki yok	0,000	İlişki var	0,001	İlişki var
Bileşik Faiz	0,207	İlişki yok	0,000	İlişki var	0,011	İlişki var
Basit Faiz	0,113	İlişki yok	0,005	İlişki var	0,017	İlişki var
Devlet Tahvili	0,059	İlişki yok	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var
Lot	0,001	İlişki var	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var
Hisse Senedi	0,000	İlişki var	0,009	İlişki var	0,001	İlişki var
Hazine Bonosu	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var	0,064	İlişki yok
Temerrüt Faizi	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var
Yatırım Fonu	0,134	İlişki yok	0,071	İlişki yok	0,281	İlişki yok
Vadeli Mevduat Hesabı	0,531	İlişki yok	0,012	İlişki var	0,259	İlişki yok
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	0,650	İlişki yok	0,035	İlişki var	0,085	İlişki yok
Döviz Tevdiat Hesabı	0,034	İlişki var	0,000	İlişki var	0,004	İlişki var
Yatırım Portföyü	0,340	İlişki yok	0,003	İlişki var	0,012	İlişki var
DASK Sigortası	0,004	İlişki var	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var
BES	0,069	İlişki yok	0,006	İlişki var	0,000	İlişki var
Police	0,040	İlişki var	0,004	İlişki var	0,092	İlişki yok
Hesap Bildirim Cetveli	0,173	İlişki yok	0,000	İlişki var	0,005	İlişki var
Varant	0,018	İlişki var	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var
Foreks	0,028	İlişki var	0,000	İlişki var	0,000	İlişki var

5. SONUÇ

Son yüzyılda ekonomi ve finansal piyasalar gittikçe daha karmaşık bir hal almakta ve bu durum ciddi anlamda riskleri de beraberinde getirmektedir. Bireylerin bu risklerden korunabilmeleri ve günlük finansal problemlerine çözüm bulabilmeleri ancak iyi derecede finansal okuryazar olmaları ile mümkündür. Bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesi ve para yönetimi becerilerinin geliştirilmesi ülke ekonomisi içinde önem arz etmektedir. Çalışmamızda her ne kadar mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetim becerileri incelenmiş ise de sonuç olarak incelenen insandır ve insanların kabiliyetlerinin geliştirilmesi ise ancak eğitimle mümkündür. Bu yönü ile bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yükseltilmesi ve para yönetim becerilerinin geliştirilmesi adına finansal eğitim üzerinde durulması gereken en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bandırma ilçesi örneğinde mühendislerin finansal okuryazarlık ve para yönetimi becerilerini incelediğimiz çalışmamızda elde ettiğimiz sonuçlar neticesinde:

- Mühendislerin % 84,6 gibi yüksek çoğunluğunun finansal eğitim almadığı ve bu alanda bir eksikliğin olduğu söylenebilir. Bu kapsamda ilkokul, lise ve üniversitelerde finansal eğitimin verilmesi, müfredata finansal okuryazarlık dersinin dahil edilmesi gerekmektedir. Hâlihazırda çalışmakta olan bireylere (okul dönemi geçmiş) ise meslek odaları veya çalışmakta oldukları kurumlar tarafından finansal okuryazarlık seviyeleri tespit edilerek durumlarına göre finansal eğitim verilmesinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir.
- Mühendislerin % 62,5 gibi bir çoğunluğu para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarını aileden aldığını düşünmektedir. Bu durum ailede doğru verilecek finansal eğitimin çocukların geleceği açısından çok önemli olduğu ve finansal eğitimin ailede başlaması gerektiği gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

- Mühendislerin %94,2'si kredi kartı kullanmakta ve %96,2'si online bankacılık kullanmaktadır. Bu verilere göre mühendislerde finansal erişim oranı yüksektir ve meslekleri gereği teknoloji ile sıkı irtibatlarının bulunmasının da etkisi ile online bankacılık kullanım oranının son derece yüksek olduğu görülmektedir.
- Mühendislerin finansal gelişmeleri her gün takip ettikleri kaynaklar içerisinde en çok tercih edilen kaynak internet olmuştur. Bu sonuç birçok finansal okuryazarlık çalışmasının sonucunu destekler niteliktedir. Kolay ulaşılabilir olması yönü ile internet finansal gelişmeleri her gün takip etmek için diğer kaynaklara göre daha çok tercih edilmektedir.
- Faiz hesabının bilinirliğinin sınıandığı soruya mühendislerin %61,5'i, enflasyon hesabının bilinirliğinin sınıandığı soruya ise % 71,2'si doğru cevap vermiştir. Mühendislerin aldıkları eğitim sonucunda sahip oldukları yüksek matematik bilgisinin finansal eğitim ile desteklenmesi gerekmektedir. Matematik bilgisi ile finans bilgisini birleştirebilen birçok mühendis bugün finans kurumlarında çalışabilmektedir.
- Mühendislerin %66,3'nün düzenli olarak para biriktirme ve tasarruf etme alışkanlığı vardır ve %78,8'i aylık bütçe yaparak ona uygun davranmaktadır. Para yönetim becerilerinden olan tasarruf yapma ve bütçe yapma alışkanlığı mühendisler tarafından kısmen de olsa sağlanmıştır.
- Mühendislerin % 41,3'ünün bireysel emeklilik hesabı bulunmaktadır. Bireysel emeklilik, bireylerin emeklilik dönemlerinde finansal açıdan daha rahat bir hayat sürdürebilmeleri için mevcut kamu sosyal güvenlik sistemine ek olarak kurulmuş bir sistem olup son dönemde devletin de teşvikleriyle sıkça gündemde olan bir konu haline gelmiştir. Bireysel emeklilik kavramı mühendislerin yirmi kavram

içinden en iyi bildikleri üçüncü kavram olmuştur. Mühendislerin % 77,9'u bireysel emeklilik kavramını iyi bildiklerini beyan etmiştir.

- Mühendislerin finansal anlamda rahat bir emeklilik geçirebilmeleri için en çok tercih ettikleri yatırım türü %35,6 ile bireysel emeklilik primi ödeme olurken en az tercih edilen yatırım türü ise %5,8 ile her ay hisse senedi satın alma olmuştur.
- Hisse senedi kavramının bilinirliğine bakıldığında mühendislerin % 51,9'u hisse senedi kavramını iyi bildiğini, %46,2'si ise duyduğunu ama ayrıntısını bilmediğini ve % 1,9'u ise hiç bilmediğini beyan etmiştir. Hisse senedi sahipliği incelendiğinde anketin yapıldığı dönemde mühendislerin %16,3'ünün hisse senedi sahibi olduğu ve % 35,6'sının daha önce hisse senedi alım satımı yapmadığı görülmektedir. Mühendislerin hisse senedi piyasasına ilgilerinin olduğu fakat hisse senedi sahipliğinin ilgilerine oranla düşük kaldığı görülmektedir. Finansal eğitim ile bireylerin hisse senedi piyasasını daha iyi tanımlarının sağlanabileceği ve bu alanda yapacakları yatırım oranının arttırılabileceği düşünülmektedir.
- Ülkemizin bir deprem ülkesi olduğu bilinen bir gerçektir. Bu yüzden devlet, vatandaşlarını deprem sonucunda oluşacak maddi ve manevi hasarlardan koruyabilmek amacı ile deprem sigortasını zorunlu hale getirmiştir. DASK sigortası kavramını mühendislerin %80,8'inin iyi bildiği, %16,3'ünün ise duyduğu ama ayrıntısını bilmediği ve %2,9 ise hiç bilmediği sonucu ortaya çıkmıştır.
- Mühendislerin finansal olarak bilgi taleplerinin en fazla olduğu konular yatırım ve vergi konuları olurken en az bilgi taleplerinin olduğu konular sigortacılık ve emeklilik planlamasıdır.
- Mühendislerin gelirlerinden en yüksek payı alan harcama kalemi %58,7 gibi yüksek bir oranla gıda (yiyecek-içecek) olurken, kira

%14,4 ile ikinci en yüksek payı alan harcama kalemi ve eğitim %9,6 ile üçüncü en yüksek payı alan harcama kalemi olmuştur. % 1,9 ile ulaşım ise en düşük payı alan harcama kalemi olarak tespit edilmiştir.

- Mühendislerin gelir düzeyleri arttıkça kredi kartı limitleri ve kredi kartına ödedikleri aylık tutar artmaktadır. Gelir düzeyi bireylerin kredi kartı kullanımına etki eden faktörlerdendir. Kredi kartı doğru kullanımı ile bireylere kolaylıklar sağlarken, yanlış kullanıldığında aşırı borçlanma gibi finansal sorunlara yol açabilmekte ve sonrasında sosyo-ekonomik problemlerin meydana gelmesine neden olmaktadır.
- Mühendislerin %75'i en yüksek faiz oranına sahip kredi türünün kredi kartından çekilen nakit kredisi olduğunu bilmektedir ve % 67,3'ü kredi kartından nakit çekimi yapmazken, %3,1'i haftada bir, % 6,1 ayda bir ve % 23,5'i nadiren de olsa kredi kartından nakit çekimi yapmaktadır. Kredi kartının faiz oranını bilenlerin oranı ise 44,9 olmuştur.
- Gelir düzeyi ile düzenli para biriktirme davranışının ilişkili olduğu ve gelir düzeyi arttıkça düzenli para biriktirme davranışında oransal olarak artış olduğu tespit edilmiştir.
- Finansal durumu yönetmedeki başarı algısı ile finansal kayıtların saklanma alışkanlığı, faturaların zamanında ödenme alışkanlığı, aylık bütçe yapma ve uygulama alışkanlığı, düzenli para biriktirme davranışı arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Finansal durumu yönetmedeki başarı algısı arttıkça bireylerin ilgili finansal davranışları sergileme ihtimalinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Genel olarak bir değerlendirme yapılacak olursa;

- Finansal okuryazarlığın artırılması adına ulusal bir stratejinin belirlenmesine

- Finansal eğitim verecek öğretmen, akademisyen ve gönüllüler grubunun oluşturulmasına
- İlkokul, lise ve üniversitelerde eğitim müfredatlarına finansal eğitim dersinin eklenmesine
- Toplumun değişik kesimlerinde finansal farkındalık oluşturmak amacı ile görsel ve yazılı medyanın daha etkin kullanılmasına
- Finansal eğitim programlarının sayısının arttırılmasına ve bu faaliyetlerin ücretsiz şekilde kamu ve özel sektör eli ile yapılmasına
- Bankacılık ve sigortacılık sektörlerinin daha etkin bir finans piyasası yaratma adına finansal eğitim konusunda daha aktif olmasına
- Finansal eğitim programlarının çeşitli özel gruplar oluşturularak ve tüm toplumu kapsayacak şekilde verilmesine
- Finansal eğitim programlarının ne kadar faydalı olduğunun belirlenmesi adına oluşturulacak değişik seviyeye göre ölçekler ile değerlendirmelerin yapılmasına ihtiyaç duyulduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akyol, C. (2010). Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Al-Tamimi H.A.H. ve Kalli A.A.B. (2009), Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors, The Journal of Risk Finance 10 (5), 500-5016.
- Altıntaş, K.M. (2008). Bireysel yatırımcılar açısından Finansal eğitimin önemi: Toplumda Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Yükseltilmesi ve Bireylerde Asgari Finansal Okuryazarlık Sürecinin Oluşturulması, Türk Sigorta Enstitüsü Vakfı, İstanbul.
- Altıntaş, K.M. (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Modeli, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 5(9).
- Ansong, A. ve Gyensare, M.A. (2012). Determinant of University Working Students Financial Literacy at the University of Cape Coast, Ghana”. International Journal of Business and Management, 7 (9), 126-133.
- Barış, S. (2016). Finansal Okuryazarlık ve Bütçeleme Davranışı: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma, TESAM Akademi Dergisi, 3(2), 13-38.
- Bayram, S.S. (2010). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bayram, S.S. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama”, Business Management Studies:An International Journal, 2 (2), 105-135.
- Beck, T.Demirguc, Kunt ve diğerleri (2006). Banking Services for Everyone? Barriers to Bank Access and Use Around The World Bank Policy Reserch Working Paper WPS 4079.
- Bernheim B.D., Garrett D.M., ve Maki D.M. (1997). Education and Saving: The Long-Term Effects of High School Financial Curriculum Mandates, NBER Working Paper No. 6085.
- Bodie, Z. (2006). A Note on Economic Principles and Financial Literacy, Networks Financial Institute at India State University, NFI Policy Brief.
- Bodie, Z. ve Merton, R.C. (1995). A Conceptual Framework for Analyzing the Financial Environment, Harvard Business School Press, Boston.
- Capuano A. ve Ramsay I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project, Research Report, The University of Melbourne.
- Chen, H.-Volpe R.P. (1998). An Analysis of Personal Finance Literacy Among College Students, Financial Services Review, 7 (2), 107-128.

- Chen, H.-Volpe R.P. (2002). Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Student, *Financial Services Review*, 11, 289-307.
- Cleek, M.G. ve Pearson, T.A. (1985). Perceived Causes Of Divorce An Analysis Of Interrelationships, *Journal Of Marriage And The Family*, 47(1), 179-183.
- Danes S.M. ve Hira T.K. (1987). Money Management Knowledge of College Students, *Journal of Student Financial Aid*, 17(1).
- Daniell, M.H. (2006). *Wealth Wisdom For Everyone : An Easy-To-Use Guide To Personal Financial Planning And Wealth Creation*, World Scientific Publishing, USA.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-125.
- European Union Commission (2007), *Communication from the Commission: Financial Education*, <http://ec.europa.eu/internalmarket/finservicesretail/capability/indexen.htm>
- Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları (2014), Hazine Müsteşarlığı.
- Güler, E. (2015). Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Hayta, A. B. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri*, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Hogarth , J.M. (2002). Financial Literacy and Family and Consumer Sciences, *Journal of Familyand Consumer Sciences*, 94(1), 15-28.
- Jazayeri, A. (2012). From Financial Literacy to Financial Capability: An Important shift for Poverty Reduction.
- Jorgensen, B.L. (2007). *Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences*, Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Kaderli, Y., Gümüő, U.T. ve EKİCİ, Y. (2016). Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri, *Leges Hukuk Dergisi*, 73-75, 85.
- Kılıç, Y., Seyrek, İ.H., ve Ata H.A. (2015). Finansal Okuryazarlık:Üniversite Öğrencileri Üzerine Yönelik Bir Araştırma, *Muhasebe Finansman Dergisi*, 66, 130-151.
- Kinnunen U. ve Pulkkinen L. (1998). Linking Economic Stress To Marital Quality Among Finnish Marital Couples, *Journal of Family Issues*, 19(6), 705-724.
- Lusardi, A. (2006). *Financial Literacy and Financial Education: Review and Policy Implications*, Networks Financial Institute at Indiana State University.
- Lusardi, A. (2008). *Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice*, Joint Center for Housing Studies, Harvard University.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O.S. (2008). *Planning and Financial Literacy: How Do Woman Fare?*, NBER Working Paper Series, Working Paper 13750.

- Lusardi, A. ve Mitchell, O.S. (2011). Financial Literacy Around the World: An Overview, NBER Working Paper, No.17107.
- Mahdzan, N.S. ve Tabiani S. (2013). The Impact of Financial Literacy on Individual Saving: An Exploratory Study in the Malaysian Context, Transformations in Business & Economics.
- Mason, L.J. ve Wilson R.M.S. (2000). Conceptualising Financial Literacy, Loughborough University Business School Research Series.
- Mcwaters, G. (2005). Canadian Student Survival Financial Guide, Insomniac Press Publishing, London.
- Monticone, C. (2011). Financial Literacy And Financial Advice: Theory And Empirical Evidence, Torino University Doctorate Thesis, Italy.
- Nelson, C. Ve Wambugu, A. (2008). Financial Education in Kenya.Scoping Exercise Report, Financial Sector Deepening Kenya.
- Özgüler, İ. (2013). Bireysel finansal kaynakların yönetiminde bir araç olarak finansal eğitimde dünya uygulamaları ve Türkiye karşılaştırması, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi:Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama, Muhasebe Finansman Dergisi, 68, 113-134.
- PACFL (President's Advisory Council on Financial Literacy) (2008). Annual Report to the President.
- Pompien, M. (2012). Wiley Finance : Behavioral Finance And Investor Types :Managing Behavior To Make Better Investment Decisions, Wiley Publishing, USA.
- Resmi Gazete (5 Haziran 2014). Başbakanlık Genelgesi 2014/10, Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları.
- Resmi Gazete (2 Ekim 2009). İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Stratejisi ve Eylem Planı,
- Robb, C.A. ve Sharpe, D.L. (2009). Effect of Personal Financial Knowledge on College Students Credit Card Behavior, Journal of Financial Counseling and Planning, 20(1), 25-40.
- Ryan, J. (2009). Personal Financial Literacy, Cengage Learning, 2nd Edition, USA.
- Sakarya, Ş. ve Aytekin, S. (2015). Balıkesir Üniversitesi İİBF Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıkları ve Para Yönetimi Davranışları Üzerine Bir Araştırma, 19.Finans Sempozyumu, Çorum.
- Satoğlu, S. (2015). Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Şarlak, Z. (2011). Finansal Okuryazarlık, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Genel Yayın No:151.

- Taşçı, M. (2011). Okullarda Temel Finans Eğitimi Verilmesinin Önemi, Dünya Uygulamaları, Öneriler”, Sermaye Piyasası Dergisi, Sermaye Piyasası Meslek Personeli Derneği Yayını, 5.
- Temizel, F. (2010). Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık, Beta Yayınları, 1.Baskı İstanbul.
- Temizel, F. (2015). Finansal Okuryazarlık Nasıl Ölçülür ,Kurumsal Yatırımcı Dergisi , 30, 18-25.
- The Economist (2008). Financial Literacy: Getting It Right on the Money.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2011). Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (2015). Finansal Eğitim Bülteni, 37.
- Widdowson, D. ve Hailwood, K. (2007). Financial Literacy and Its Role in Promoting a Sound Financial System, Reserve Bank of New Zealand Bulletin, 70(2), 37-47.
- Wolcott, I. ve Hughes J. (1999). Towards Understanding The Reasons For Divorce, Working Paper 20, Australian Institute Of Family Services, Melbourne.
- Yardımcıoğlu, M. ve Yörük, A. (2016).Türkiye’deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi, 9(2), 173-208.

İNTERNET SİTELERİ

<http://3kumbara.org/>
<http://asic.gov.au/>
<http://habitatdernegi.org/>
<http://paramveben.org/>
<http://prospercanada.org/>
<http://www.bilincliyatirimci.org/>
<http://www.fo-der.org/>
<http://www.fsa.gov.uk/>
<http://www.ismek.ist/tr/default.aspx>
<http://www.jumpstart.org/>
<http://www.paramiyonetebiliyorum.net/>
<http://www.spk.gov.tr/>
<http://www.tasarrufegilimleri.com/>
<http://www.turuncudamla.com/>
<http://www.worldbank.org/>
<http://www.yatirimyapiyorum.gov.tr/>
<https://oecd.org/>
<https://tedmem.org/>
<https://www.mymoney.gov/>
<https://www.teb.com.tr/>

EKLER

ANKET FORMU

Bu anket Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Tezli Yüksek Lisans Programında yürütülen “**Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerileri: Bandırma İlçesi Örneği**” konulu tez çalışmasında yararlanılmak üzere hazırlanmıştır. Elde edilen veriler yalnızca bilimsel amaçla kullanılacaktır. Yaptığınız katkılar için şimdiden teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Sinan AYTEKİN
Hilmi ÇOLAK

1. Finansal okuryazarlık ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?

a)Evet b)Hayır

2.Finansal okuryazarlık eğitiminin sizin için faydalı olacağını düşünüyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

3. Finansal terimleri karmaşık buluyor musunuz?

a)Evet b)Hayır

4.Finansal kayıtlarınızı (fatura ödemeleri, banka makbuzları, harç ödemeleri gibi) ne kadar süreyle saklıyorsunuz?

a)Sürekli olarak saklıyorum
b)Hiç saklamam
c)Belli bir süre saklar, atarım
d)Bazı kayıtları saklıyorum

5.Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz?

a)Oldukça başarılıyım
b)Orta düzeyde başarılıyım
c)Başarısızım
d)Oldukça başarısızım

6.Para harcama ve tasarruf etme alışkanlıklarınızı nereden öğrendiğinizi düşünüyorsunuz?

- a)Ailemden
- b)Okuldan
- c)Arkadaşımdan
- d)Kitap, dergi ve internet gibi kaynaklardan

7.Aylık bir bütçe yapar ve ona uygun davranır mısınız?

- a)Evet
- b)Hayır

8.Faturalarınızı zamanında öder misiniz?

- a)Her zaman
- b)Genellikle
- c)Nadiren
- d)Hiçbir zaman

9.Gelirinizden en yüksek payı alan harcama aşağıdakilerden hangisidir

- a)Eğitim
- b)Ulaşım
- c>Sağlık
- d)Yiyecek, içecek
- e)Kira
- f>Eğlence
- g)Giyim

10.Finansal konularda bugüne kadar profesyonel yardım (danışmanlık hizmeti) aldınız mı?

- a) Hiç almadım
- b) Yalnızca bir kez
- c) Birkaç kez
- d) Birçok kez

11.Finansal olarak bilgi talebiniz en fazla hangi konuda olmaktadır?

- a)Vergi
- b)Kredi tahsisi
- c)Sigortacılık
- d)Yatırım
- e)Emeklilik planı

12.Kredi kartınız var mı? (Cevabınız hayırsa 20.soruya geçiniz)

- a) Evet
- b)Hayır

13.Kaç adet kredi kartı sahibisiniz?

- a)1
- b)2
- c)3
- d)3'ten fazla

14.Ne kadar zamandır kredi kartı kullanmaktasınız?

- a)1-5 yıl
- b)5-10 yıl
- c)10-15 yıl
- d)15 yıldan fazla

15.Kredi kart(lar)ınıza aylık ortalama olarak ne kadar ödüyorsunuz?

- a)1000 TL den az
- b)1000-3000 arası
- c) 3000-5000 arası
- d)5000-8000 arası
- e)8000'den fazla

16.Kredi kart(lar)ınızın toplam limiti ne kadardır?

- a) 3000 TL'den az
- b)3000-6000 arası
- c) 6000-10000 arası
- d)10000-15000 arası
- e)15000'den fazla

17.Kredi kart(lar)ınızdan nakit çekme işlemini ne kadar sıklıkla yapıyorsunuz?

- a) Hiç yapmam
- b) Haftada bir
- c) Ayda bir
- d)Nadiren

18.Kredi kart(lar)ınızın aylık faiz oranını biliyor musunuz?

- a) Evet
- b) Hayır

19.Kredi kartınız çalınması durumunda ilgili bankaya haber verdiğinizde kartınızdan bilginiz dışında yapılan harcamaların ödemek zorunda olduğunuz tutarı ne kadardır?

- a)150 TL
- b)500 TL
- c)1000 TL
- d)5000 TL

20.Online bankacılık uygulamalarını kullanıyor musunuz?

- a)Evet
- b)Hayır

21.Aşağıdaki online uygulamalardan en çok hangisini kullanmaktasınız?

- a)Banka ve kredi kartı hesap özeti inceleme
- b)Fatura ya da kredi kartı borcu ödeme
- c)EFT veya havale yapma
- d)Yatırım için fon/tahvil alma
- e)Hisse senedi alıp satma

22.Düzenli olarak para biriktirme alışkanlığınız var mıdır?

a)Evet b)Hayır

23.Bireysel emeklilik (BES) hesabınız var mı?

a)Evet b)Hayır

24. Emeklilik yaşamınızda daha refah olabilmek için aşağıdaki yatırım çeşitlerinden öncelikli olarak hangisini seçersiniz?

a)Bireysel emeklilik primi ödeme
b)Her ay döviz alma
c)Her ay hisse senedi alma
d)Her ay altın alma
e)Her ay belirli bir parayı kenara ayırma

25.Hisse senedi sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?

a)Hisse senedi sahibiyim
b)Hisse senedi sahibi değilim
c)Daha önce hisse senedi alım satımını yaptım
d)Hiçbir zaman hisse senedi alım satımını yapmadım

26.Sizce uzun vadeli hisse senedi yatırım süresi ne kadardır?

a)1 ay
b)6 ay
c)1 yıl
d)3 yıl
e)5 yıl ve üzeri

27.Yatırım fonu sahipliği ile ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin durumunuzu tanımlar?

a)Yatırım fonu sahibiyim
b)Yatırım fonum yok
c)Daha önce yatırım fonu alım satımını yaptım
d)Hiçbir zaman yatırım fonu sahibi olmadım

28.Kendinize ait bir eviniz var mı?

- a)Evet b)Hayır

29.Ev sahibi olmak ile ilgili aşağıdaki cümlelerden sizin için en uygun olanı hangisidir?

- a)Ev almak için bütçem yeterli değil
b)Ev sahibi olmayı gerekli görmüyorum
c)Ev satın almak için para biriktiriyorum
d)Ev sahibi olmak için kredi kullanmayı düşünüyorum

30.Alacağınız krediye karar verirken kendinizi finansal birikim, donanım ve eğitim açısından yeterli buluyor musunuz?

- a)Evet b)Hayır

31.Kredi kullanırken farklı bankalar arasında masraf ve maliyet karşılaştırması yapabiliyor musunuz?

- a)Evet b)Hayır

32.Herkesten daha yüksek maliyetle borçlandığınızı düşünüyor musunuz?

- a)Evet b)Hayır

33. Kredi kullanırken en fazla dikkate aldığınız unsur nedir?

- a)Faiz oranı
b)Dosya masrafı
c)Sigorta
d)Faiz oranı + komisyon + diğer giderler

34.Mortgage (ipotekli konut kredisi) kullandınız mı?

- a)Evet b)Hayır

35.En yüksek faiz oranına sahip olan kredi türü hangisidir?

- a)Konut kredisi
- b)Tüketici (ihtiyaç) kredisi
- c)Taşıt kredisi
- d)Kredi kartından çekilen nakit kredisi

36.Ekonomi ve finansal gelişmeleri hangi sıklıkta ve hangi kaynaklardan takip edersiniz?

	Her gün	Haftada birkaç kez	Nadiren	Hiç
Gazeteler				
Kitaplar				
Dergiler				
Televizyon				
İnternet				

37.Amerikan doları, Euro ve Sterlin arasında en değerli olan para birimi hangisidir?

- a) Amerikan doları
- b)Euro
- c)Sterlin

38.Konut kredisinde aylık faiz oranı % 1 ise yıllık faiz oranı ne olmalıdır?

- a)%12'den az
- b)% 12
- c)%12'den fazla
- d)Fikrim yok

39.Banka hesabınızda 100 TL mevduatınız olduğunu farz edin, yıllık faiz oranı %5, enflasyon oranı %6 ise, bir yıl sonra paranızın alım gücü ne kadar olacaktır?

- a)100 TL
- b)100 TL'den az
- c)100 TL'den fazla
- d)Fikrim yok

40. Bir Ons altın kaç gramdır?

a)31,1

b)32,1

c)33,1

d)Bilmiyorum

		Doğru	Yanlış	Fikrim Yok
41.	Yatırım portföyünün çeşitlendirilmesi risk oranını artırır.			
42.	Hisse senedi yatırımı tahvil yatırımına kıyasla daha riskli bir yatırım türüdür.			
43.	Türkiye'deki menkul kıymetler borsasının ismi Borsa İstanbul'dur.			
44.	Türkiye'de KDV oranı bütün ürünlerde %18'dir.			
45.	Katılım Bankaları faizsiz bankacılık hizmeti verirler.			

46. Aşağıdaki kavramlar hakkında bilgi düzeyinizi işaretleyiniz.

Kavramlar	İyi Biliyorum	Duydum Ama Ayrıntısını Bilmiyorum	Hiç Bilmiyorum
Elektronik Fon Transferi (EFT)			
Parite			
Bileşik Faiz			
Basit Faiz			
Devlet Tahvili			
Lot			
Hisse Senedi			
Hazine Bonosu			
Temerrüt Faizi			
Yatırım Fonu			
Vadeli Mevduat Hesabı			
Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu			
Döviz Tevdiat Hesabı			
Yatırım Portföyü			
DASK Sigortası			
BES			
Police			
Hesap Bildirim Cetveli			
Varant			
Foreks			

Demografik bilgileriniz:

Medeni durumunuz:

- a)Evli b)Bekar

Yaşınız:

- a)18-24
b)25-35
c)35-45
d)45 yaş üstü

Öğrenim Durumunuz:

- a)İlkokul
b)Ortaokul
c)Lise
d)Önlisans
e)Lisans
f)Lisansüstü

Anne ya da babanızın eğitim durumu:

- a)İlkokul
b)Ortaokul
c)Lise
d)Önlisans
e)Lisans
f)Lisansüstü

Ailenizin oturduğu yerleşim birimi:

- a)Köy
b)İlçe
c)İl
d)Büyükşehir

İş deneyiminiz?

- a)0-5 yıl
- b)5-10 yıl
- c)10-15 yıl
- d)15 yıl üstü

Aylık gelir düzeyiniz?

- a)1500-2500 TL
- b)2500-3500 TL
- c)3500-5000 TL
- d)5000-8000 TL
- e)8000'den fazla